Cumhuriyet

8 EYLÜL 1985

SİYASET 85

8 PARASIZ PAZAR EKİ 88

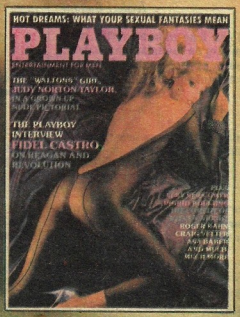

PLAYBOY FİDEL CASTRO İLE KONUŞTU

Almanya'da casusluk olayı:

Casusu boş bırakırsan..

12/13

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Hükümet olarak en büyük mücadelemiz, enflasyonun belini kırma yolundadır. Ama bize pahalı gelen ülkemizin piyasaları turiste ucuz geliyor.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Adam döven polisi bana bildirin.
YILDIRIM AKBULUT
İçişleri Bakanı

•

Vallahi çok fena oldu bu AIDS. Ben de Hamburg'da saunalara, havuzlara, lokantalara gittim. İnşallah oralardan ben de bu mikroptan almamışımdır.
GÖNÜL YAZAR
Şarkıcı

•

Dünyada tek ülke ve en başarısız toplum asla Türkiye değildir.
MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi Başyazarı

•

Binlerce kilometre uzaktan Türkiye'nin sorunlarını anlamaya çalışmak, bazen sağlıklı sonuçlar sağlayabilir.
MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi Başyazarı

•

Ticaret yaparsak, siyasi çekişme ortadan kalkar.
EKREM PAKDEMİRLİ
Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı

•

Uzun süredir hukuk çalışıyorum... Şimdi konuşursam kendime zarar veririm. İnsan kendine zarar verecek bir hareket yapar mı?
İSMAİL ÖZDAĞLAR
Eski Devlet Bakanı

•

Çok merak ediyorum, yazla birlikte, herkes tatile girerken politika da tatile girecek mi diye...
METİN TOKER
Milliyet Gazetesi Yazarı

•

Aç adamları ekrandan doyuramazsınız. Mikrofondan yemek mi uzatacaksınız?
SÜLEYMAN DEMİREL
Eski Başbakan

•

Rainer Bey akıllı davrandı. İra bacıyı tanırım. Maşallah kapı gibi kadın. Koluna takıp nereye gitse havasını atar.
SAKIP SABANCI
İşadamı

•

Ortadireğin yuvasını ben yapacağım.
CEVHER ÖZDEN
"Banker Kastelli"

Kültüre eğilmediğimiz zannında etken basındır.
MÜKERREM TAŞÇIOĞLU
Kültür ve Turizm Bakanı

•

Erdal Keser iyi bir insan. Mert ve gerçek Türk kanı taşıyor.
KALMAN MESZÖLY
Fenerbahçe Teknik Direktörü

•

Türk basını, hükümetimizden kâğıt sübvansiyonu gibi bir şey beklemesin... Aramızda bir küskünlük, bir kırgınlık yok. Ama basın açısından çok üzgünüz.
MESUT YILMAZ
Devlet Bakanı

•

Amerikası bilmem nesi bakıyor, hangi adam benim işime yarar? Alıyor onu götürüyor bankalarda falan yetiştiriyor. Bakıyor, tam kafasını yıkıyor, bu bana lazımdır. Ondan sonra bir bakıyorsun bir oyunla adam olmuş başbakan, bakan...
KEMAL VEHBİ GÜL
Samsun Belediye Başkanı

•

İşçi çıkarmak da, işçi almak kadar yasal bir haktır.
ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

•

88'de aday olmayacağım. Nasıl olsa 10 yılda bir demokrasi tatile giriyor.
CÜNEYT CANVER
HP Milletvekili

DALAN ÇEKİRDEĞİ

1986 yılının ortalarında inşallah planlı bir şehir haline geleceğiz.

•

Kapalı sistemde demokrasi dışı işler de yapılıyor.

•

İstanbul inşa edilirken dar tutulmuş.

•

Newton kanunları gibi ekonominin de kanunları vardır. Bu kanunlarla polis kanunlarını birbirine karıştırmamak lazım.

•

1000 kişiyi barındıran Darülaceze, Batı ölçülerinde hizmet vermektedir.

•

Eminim peynir fiyatları düşecektir.

•

Ben az uyuyup, daha çok çalışmak için uyku kontrolünden geçtim.

Sanayicilik aç bir köpeğe benzer. Durmadan vereceksin.
HACI SABANCI
İşadamı

•

Sendikaların yapacak bir şeyi kalmadı.
MEHMET KURTULAN
Bağımsız Çelik-İş Başkanı

•

Artık süperstar Ajda yok. Yeni, süpersade vatandaş Ajda var.
AJDA PEKKAN
Şarkıcı

•

Demokrasi salt erkekler bozup, onarsınlar diye düşünülmemiştir. Gelsin kadınlarımız, biraz da onlar bu oyuncakla oynasınlar.
AYDIN GÜVEN GÜRKAN
HP Genel Başkanı

•

Kocama iyi bir eş olurum.
NAZAN ŞORAY
Sinema oyuncusu

•

Biz IMF reçetelerini tatbik etmedik. IMF de Türkiye'deki olumlu gidişi, kendine mal etme kurnazlığı içinde.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Araplardan yüksek kira alırken iyi, çarşılarda Araplara para tuzağı kurarken de iyi... Ama Arapça öğrenmeye geldi mi "istemezük".
RAUF TAMER
Tercüman Gazetesi Yazarı

•

Millet paniğe kapılsın diye "Zam yapılıyor" yolunda kamuoyu oluşturuluyor.
EKREM PAKDEMİRLİ
Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı

•

Ağlayacağım, ağlatacağım.
CEVAT PREKAZİ
GS futbolcusu

haftanın portresi

Nelson Mandela: Siyah direnişin simgesi

Afrika Ulusal Konseyi (ANC) adlı gerilla örgütünün lideri Nelson Mandela, dünyanın en ünlü siyasi tutuklusu. 69 yaşındaki gerilla liderine Roma fahri hemşehriliği, dünyanın birçok üniversitesinden fahri doktorluk verilmiş durumda. Hindistan devletinin kurucusu Nehru'nun, Latin Amerika'nın bağımsızlık kahramanı Simon Bolivar'ın, Avusturya'nın Sosyal Demokrat lideri Bruno Kreisky'nin adını taşıyan uluslararası ödüller ona verildi, dünyada birçok sokak onun adını taşıyor. Hatta geçen ay, ünlü pop şarkıcısı Steve Wonder'in bestelediği ve onun serbest bırakılmasını isteyen bir şarkı İngiltere plak listelerinin başına tırmandı.

1983'te yüzden fazla kişinin öldüğü ve sorumluluğunu onun örgütü ANC'nin üstlendiği bir bombalı saldırıyla adından yeniden söz ettiren Mandela, 1984'teki "reformlar" sırasında, "şiddet eylemlerine karşı çıkması" koşuluyla affedilme teklifi aldı. Son aylardaki yoğun protesto dalgası karşısında da Güney Afrika Dışişleri Bakanı Pik Botha "kabinede birçok bakan onun serbest bırakılmasından yana" demek durumunda kalmıştı. Ancak Mandela'ya sunulan af önerisi yine aynı koşula bağlıydı:

1962 yılından beri hapiste olan ve ömürboyu mahkümiyeti bulunan siyah liderin sözlerini yayımlamak Güney Afrika'da yasak. Kısa süre önce Amerikalı bir öğretmen onu Cape kenti yakınındaki Pollsmoor cezaevinde ziyaret edebildi.

Görüşmeyi daha sonra "New York Times Magazin"de yayımlanan bir yazar haline getiren Samuel Dash adındaki bu öğretmenin izlenimleri ilginç: Bir gerilla örgütünün lideri olmasına karşılık Mandela taviz vermeyen, fakat ılımlı bir siyasi kişiliğe sahipti. Bir de gardiyanların ona gösterdiği muamele şaşırtıcı.

Şosa kabilesinin soylu kanını taşıyan üyelerinden biri olarak cezaevindeki siyah gardiyan ve subaylar ona son derece nazik davranıyor. Mandela da onlarla nazik, fakat emredici bir rica havasında konuşuyor.

Aslında Mandela'nın örgütü ANC 1950'lerde barışçı bir siyasal hareket idi. 1959'da tüm ülkeyi saran protesto dalgasının sonunda ANC yasaklandı, dağıtıldı, yüzlerce lideri tutuklandı. Mandela yeraltına sığınanlar arasındaydı. 1962'de yakalandı ve iki yıl sonra ömürboyu hapse mahkûm oldu. Yargılanması sırasında örgütün ilk sabotaj ve silahlı eylemlerini planladığını inkâr etmedi.

Marksizmden etkilendiğini, ancak Marksist olmadığını söylüyor.

Anketlerde Güney Afrikalı siyahlar arasında en sevilen lider olduğu kanıtlanmış olan Mandela'nın hangi siyasi akımı temsil ettiği halkın büyük bölümü için ikinci planda kalıyor. Önemli olan onun bir önder, kurtuluşun simgesi oluşu.

haftanın fotoromanı

İstanbul Anakent Belediye Başkanı Bedrettin Dalan *(Fotoğraflar: ENDER ERKEK)*

dünya kulisi

FEDERAL ALMANYA

"Nereden geliyor bu rezalet?"

Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl'un konuşma uslubu doğal olarak epey ilgi çekiyor. Onun kullandığı deyimler, sıradan bir entelektüeli sinir krizlerine sürükleyebilecek nitelikte. Kohl'un kullandığı kendine özgü deyimler öyle özgün ki, onun konuşma metinlerini yazan yardımcıları, bu formülleri metne kısaltma halinde koymayı düşünüyor. Örneğin onun "şu bizim ülkede"nin "şubülde" diye geçmesi üzerinde düşünülüyor. "Bu kesinlikle kabul edilemez bir şey"in yerine ise sadece "keskabed" yeterli görülüyor. Partinin iktidar ortağı Hür Demokrat Parti'nin baş harflerini, zaman zaman "Haysiyetsiz Demokratik Parti" diye açıklayan Yeşil Milletvekili Kleinert ise hükümetin başlıca sloganı "manevi ahlaki dönüşüm"ün kısaltması olarak "Mahdönü"yü önerdi. Hür Demokrat Parti'nin Parlamento Grup Başkanı Klaus Beckmann ise ana mesleği hukukçuluğun yanı sıra "Hot-Jazz" meraklısı olduğu için Başbakan Kohl'a Hot-Jazz türünde bir şarkı besteledi. Şarkının sözleri şöyle: "Keskabed mahdönü keskabed/Nereden geliyor bu rezalet/ herkesin dilinde bir laylaylom/ şubülde şubülde şubülde." (Almanca bilenler için şarkının orijinal sözlerini de veriyoruz: "gaugau gemowe/woher stammt denn dieser Schmaeh/alle singen Trallala/andula, andula, andula."

ABD

"Dallas"ın yeni oyuncusu

"Dallas" dizisinde rol alan Mark White gerçekçi olarak oynayabileceği tek rolü, valiliği oynuyor. Dallas dizisinin rakibi "Hanedan"da, eski başkanlardan Gerald Ford ve karısı Betty ayrıca eski Dışişleri Bakanı Kissinger'ın rol almalarından sonra, Dallas yapımcıları ilk kez halen görev başında olan bir yetkiliyi filmlerinde oynatmayı başardılar. Ama White'ın oyunculuğu pek başarılı değildi. Çünkü "Bugün sizlerle olmak gerçekten harika. Teşekkür ederim" demesi gerekirken "Teşekkür ederim hepinizle bugün, herkesle birlikte, hepimizin hep birlikte olması acayip güzel" dedi. Rejisör, valinin sözlerini önce 'alışılmamış' olarak nitelendirdiyse de, daha sonra en azından "Teksasca" olduğu için kabul edilebileceğini söyledi.

ÇİN

Bastırılmış şarkı

Çin Devlet Başkanı Deng Şiaoping, 81. doğum gününü özel olarak o gün için bestelenen bir şarkıyla kutladı. Çinli okurlar gazetelerde yayımlanan şarkının sözlerini, biraz da hayretle okudular: "Kaybolan gülümseme, bugün gözleri süslüyor. / Zincire vurulan ayaklar şimdi altın bir köprünün üstünde koşuyor. / Bir zamanlar bastırılan şarkı haykırarak söyleniyor. / Selam olsun sana Şiaoping, selam olsun." Mao için bestelenen şarkılara pek benzemeyen bu dizelerdeki "Kaybolan gülümseme" ile Deng'in, Kültür Devrimi sırasında hapse atılmasından söz ediliyor olmalıydı. "Bastırılmış şarkı" sözleri ise yoruma açık. Acaba "bastırılmış şarkı", Deng'in Kültür Devrimi sırasındaki konuşmaları mıydı, yoksa kapitalizm mi?

İNGİLTERE

Duygulu politikacı

İngiliz İşçi Partisi'nin sol kanat eski önderlerinden Anthony Wedgwood Benn'i herkes insafsız bir sosyalist olarak tanır, ama yakınları onun sert görünümü altında duygulu bir kalbin yattığını bilir. Üstelik Benn evlenme teklifi yaparken üzerinde oturduğu bankı belediye meclisine başvurarak satın alacak ve bankı 30 yıldan bu yana Londra'daki evinin bahçesinde saklayacak kadar da anılarına bağlıdır.

HAFTANIN KONUĞU

TÜRKKAYA ATAÖV

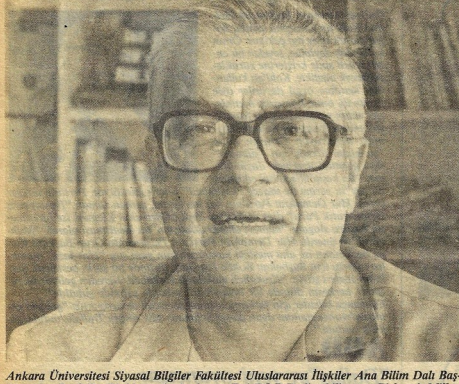

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Başkanı olan Prof. Dr. Türkkaya Ataöv, kısaca E.A.F.O.R.D. diye bilinen ve Birleşmiş Milletlere bağlı uluslararası bir örgütün yöneticilerinden biri olarak Cenevre'deki ağustos ayı BM alt komisyon toplantılarına katıldı. Prof. Ataöv, kendi alanında yurt dışındaki çok sayıda yayınından başka, Ermeni sorununa ilişkin olarak da yabancı dillerde iki düzine kadar kitap yayımladı. 1984 ve 1985'teki Paris davalarına Türk tarafından "otorite tanığı" olarak katıldı. Prof. Ataöv'ün ayrıca bu sorunla ilgili olarak belli başlı yabancı gazete ve dergilerde 38 yazısı yayımlandı.

BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu yöneticilerinden Türkkaya Ataöv:

Cenevre'deki karar lehimizeydi

4-31 Ağustos 1985 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu Cenevre'de toplandı. Birçok konular içinde "soykırım"a ilişkin bir raporu da görüştü. Bu raporun bir yerinde "Ermeni sorunu"na da kısaca yer verilmekteydi. 28 gün süren bu toplantıyı, Prof. **Dr. TÜRKKAYA ATAÖV** de, yöneticilerinden biri olduğu "Her Türlü Irk Ayrımının Ortadan Kaldırılması İçin Uluslararası Örgüt" adına izledi. **Cumhuriyet,** bu toplantının baştan sona çalışmalarına katılmış biri olarak Prof. ATAÖV ile konuştu ve toplantının içerden değerlendirmesini yapmasını istedi.

CUMHURİYET — Bu toplantının önemi neydi? "Ermeni sorunu" hangi ölçüde yer aldı? Kararın anlamı nedir?

PROF. ATAÖV— Birleşmiş Milletler'in hedefleri arasında, bazılarına göre, savaşın önlenmesinden sonra en önemli sorun insan haklarıdır. **"İnsan Hakları Komisyonu"** diye bir kuruluş da vardır. Alt Komisyon ona bağlı bir uzmanlar kuruludur. Ağustostaki toplantı, bu kurulun 38. ker bir araya gelişidir. Bu toplantılara, Birleşmiş Milletler'e danışmanlık statüsü ile bağlı olan hükümetler dışı uluslararası örgütlerin temsilcileri ile üye devletlerin gözlemcileri katılır ve konuşabilirler. Ben de merkezi Londra'da olan ve kısaca EAFORD diye bilinen bir örgütün yöneticilerinden biri olarak katıldım.

Alt Komite teknolojik gelişmelerden çocuk işçilere, bazı inançlardan kaynaklanan hoşgörüsüzlükten kölelik kalıntılarına kadar "insan hakları" kavramının eski ve yeni yanlarını tartıştı, raporlar dinledi, kararlar aldı. Öteki konuları, hattâ "Ermeni sorunu" içindeki bazı ayrıntıları şimdilik bir yana koyuyorum.

CUMHURİYET — "Soykırım raporu" bunlardan biriydi. Kim hazırladı ve raporun nereye ulaşmasını istiyordu?

PROF. ATAÖV — Tüm programın 4. maddesi olarak başlarda ele alınacaktı. Bir hayli sonra konuşulabildi ve diyebilirim ki, 28 günlük toplantı bu konuyla kapandı. Raporu hazırlayan **Benjamin Whitaker** adlı bir İngilizdi. Birkaç yıl önce Londra'da **"Azınlık Hakları Grubu"** diye bir örgüt kurmuş, yayınlara başlamıştı. Bunların içinde "Ermeniler" başlığını taşıyan bir kitapçık da vardı. Yazarları olan **D.M. Lang** ve **C. Walter** bu konuda tek yanlı olmakla tanınmışlardı. İkisi de Türkolog değildi. Özellikle Lang, aynı konuya değinen başka yayınlarında tek bir Türk kaynağına bile atıfta bulunmayarak bilimsel yönden çok sakat bir yöntem izlemekte biliniyordu. Hattâ akademik ölçütlerle uyuşmayan bu tavrına çalıştığı yerden de birkaç kez dikkati çekilmişti. Whitaker'in kendisi de bu konuda Türk tarafına bütünüyle kapalıydı. Başından beri yalnız Ermeni tarafıyla alışveriş içindeydi. Örneğin, Londra'dan geçtiğim bir sırada benimle konuşmak bile istememişti, Cenevre'deki toplantıda da sürekli olarak benden uzak durdu. Geçtiğimiz yıllar içinde Türk Büyükelçilerinden de... Oysa raporunun başında, aynı toplantıya lobicilik için de gelen **Ş. Torigian**'a yardımlarından ötürü açıkça teşekkür ediyordu. 28 günlük sabahlı akşamlı seri toplantılar içinde yalnız o eleştirildi, hem de kıyasıya. Efendice sözlerle eleştirildi, ama didik didik oldu. Raporu paramparça edildi demek abartma olmaz. Bu sert eleştiriler büyük devletlerin uzmanlarından, komşularımızdan, uzak ülkelerin temsilcilerinden, çeşitli anakaralardan, farklı hukuk sistemlerini temsil edenlerden geldi. Durumu hiç de özenilecek gibi değildi.

CUMHURİYET — Herhangi bir raporu ötürü, örneğin siz bu denli eleştirilmiş olsaydınız ne yapardınız ?

PROF. ATAÖV — Beni bu görevden affetmeleri için arkadaşlarımdan ricada bulunur, zamanlarını aldığım için özür diler, genelde güven uyandıramadığım için aradan çekilirdim. Raporun tümünü birkaç cümle ile değerlendireyim: Böyle bir raporu bir üniversite öğrencisi yazsa geçer not alamaz. Dengesiz, uzmanı olmadığı konularda bilgiç tavırlı, sübjektif, tek yanlı ve konuyu **'siyasileştirme'** eğilimi içinde. Amerikalı uzman **John Carey**'in eleştirisinin ne denli ağır, duyarlı biri için ne derece sert olduğunu, onun şu sözleriyle görebilirsiniz: **"Bana Whitaker'un raporu olsa olsa bir yemek çağrısından sonraki konuşmalar düzeyinde sayılabilir. Bizim beklediğimiz rapor, aydın birinin bilimsel bir ürünü olmalıydı. Sayın Whitaker isterse yazdıklarını değiştirmeden ciddi bir yayına, örneğin, 'Amerikan Devletler Hukuku Dergisi'ne yollasın. Bakalım basılır mı? Basılmaz! İşte, ölçü budur..."**

CUMHURİYET — Bu çok ağır bir değerlendirme.

PROF. ATAÖV — Daha henüz İngiliz raportörün uzmanlığı ve çalışmasının çerçevesini çiziyoruz. Bu nedenle, yapılan eleştirilere daha gelmedim. Onları biraz sonra

Yunanlı seçilmişti. Bu seçim Türk tarafının aleyhine mi oldu?

PROF. ATAÖV — Seçimden Ermeni tarafı memnun oldu. Örneğin, New York'ta yayımlanan **"The Armenian Reporter"** gazetesi, Bayan **Erica Daes**'in başkanlığa getirilişini **"Ermeni görüşleri yararına olumlu bir gelişme"** olarak niteledi. Whitaker'in raportörlüğe seçilişi de Yunanlının ve Fransızın öncülüğüyle olmuştu. Bayan Daes'ın adaylığını da Whitaker ileri sürdü. Bu hanım, konu Ermeni sorununa gelinceye kadar yansızlığını sürdürdü. Hatta, Güney Afrika'daki son gelişmeler ve oradaki ırk ayrımı üstüne yaptığım ilk konuşmamda kendisine bu yansız tavrından ötürü teşekkür ederek söze başladığımı belirteyim. Ancak, bu ölçüleri daha sonra koruyamadığı söylenebilir. Whitaker'ın raportör olarak görevinin uzatılması için çareler aradı. Türkiye lehine karar alınacağı sırada, vaktin ilerlemiş olduğunu ileri sürerek toplantıyı ertesi sabaha erteledi, böylece aleyhimizde olanlara kulis olanağı sağlanmış oldu. Cenevre'deki Türk Misyonu Başkanı söz istediğinde, bu noktada kararı, yanıtının olumsuz olacağını herkesin kestirdiği toplantı raportörü Zambiyalıya bırakarak Türkiye'yi konuşturmadı. Karar en sonunda lehimize çıktığı halde, bunu ters yorumlayan **Journal de Genève** gazetesini tekzip etmedi. Karar sekreteryada yanlış yazıldığı halde, düzeltme ondan değil, başkalarından geldi.

CUMHURİYET— Zambiyalı raportör kimdi? Konuya ilişkin tavrını nasıl özetlersiniz?

PROF. ATAÖV — Afrika'da misyoner okullarında okuduğunu, Hıristiyan papazlar kanalıyla bazı tek yanlı bilgiler edindiğini sonra öğrendim. Başlangıçta bize karşı anlayışlıydı. Sonra zaman zaman bize karşı militan tavırlar takındı, ama tek başına kaldı. Toplantı raportörlüğüne seçilişi de aynı mekanizmanın bir parçasıdır. Raportör olarak görevinin, konuşmaları yansız biçimde yansıtmak olduğunu, görüşler sanki eşitmiş gibi bir değerlendirmenin doğru olmayacağını kendisine hatırlattım. Bir ara, 1915'te bir iki Alman konsolosunun olay-

CUMHURİYET — Bu türlü toplantılarda başkanların bir ağırlığı olduğu hatta ona açık bazı olanaklardan yararlanarak tartışmaların yönünü etkileyebildiği genelde kabul edilir. Bu toplantı başkanlığına da bir

Önemli bir kural şudur: Raporlarda değişiklikleri raportörden başka kimse yapamaz. Rapor o uzmanın kişisel ürünüdür. Alt komisyon ya benimser ve yukarı organa yollar ya da benimsemez, not etmekle yetinir. Raportör çalışmasında hiçbir değişiklik yapmamış ve sonucunu da görmüştür.

devamı 5. sayfada

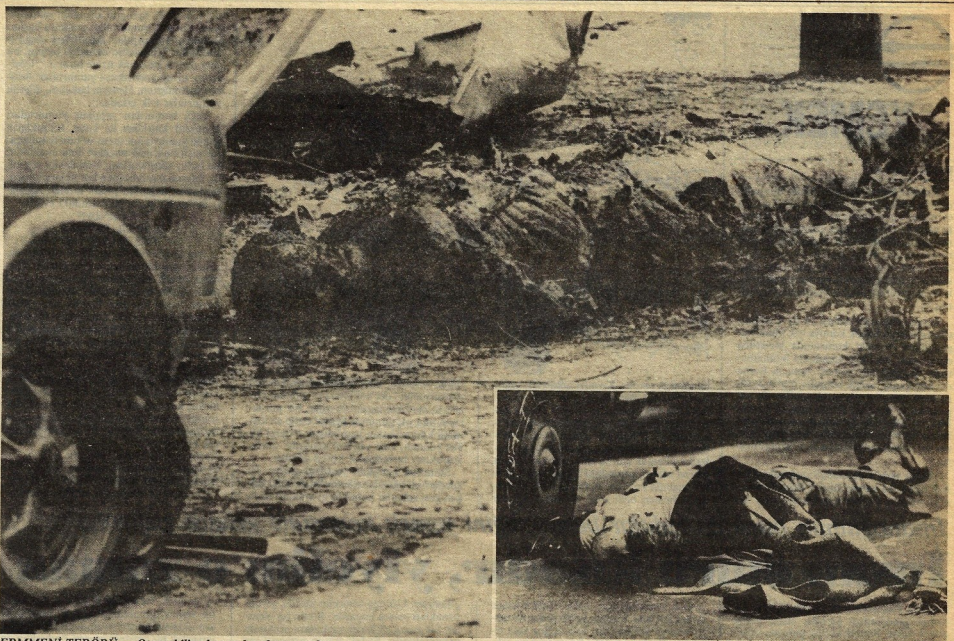

ERMMENİ TERÖRÜ — Otomobiline konan bombanın patlaması sonucu yaşamını yitiren Çalışma Ataşesi Erdoğan Özen (büyük resim) ve elçiliğe giderken sokak ortasında kurşunlanarak öldürülen Paris Çalışma Ataşemiz Reşat Moralı, (küçük resim) Ermeni militanlar tarafından öldürülen dış temsilcilik görevililerimizden sadece ikisi.

tışmalar olduğunu ve Alt Komisyon gibi bir kurulun bu konuyu ele alabilecek uzman bir topluluk olmadığını, hele İngiliz raportörün Birleşmiş Milletler'e mal etmek istediği görüşe karşı çıkan birçok Avrupalı ve Amerikalı tarihçinin bulunduğunu belirttim. Ermeni lobiciler bana karşı genelde nazik ve saygılıydılar.

CUMHURİYET — Hükümetler dışı uluslararası örgütlerin bu toplantılarda etkisi ne? Karar mekanizması üstünde ağırlıkları var mı?

PROF. ATAÖV — Konuşma hakları var. Ama kanımca, Ermeni lobicileri bu haklarını bir değil, birkaç yönden kötüye kullandılar. Önce, Alt Komisyon üyesi uzmanlara yaptıkları baskılarla onların bir kısmını bezdirdiler. İçlerinden bazılarına hakaret ettikleri de anlaşılıyor. Kendi ülkesinde daha önce Cumhurbaşkanlığı yapmış olan çok muhterem bir hukukçu, kendine yapılan hakaret karşısında durumu başkana şikâyet etti ve raportörden de, açtığı bu konunun nelere patlamaya başladığını görmesini istedi. Ermeni lobicilerin istemediği biçimde konuşan başka bir uzmanın yanına giden üç Ermeni lobici acaba ne söylemiş olmalı ki, Ortadoğulu bu uzmanın yanıtı şöyle olmuş: **"Benim ailemde erkeklerin hiçbiri kendi yatağında ölmemiştir."** Beni de temsil ettiğim örgütün Londra'daki Sekreteryasına şikâyet ettiler, sürekli telefonlarla onlar üstünde baskı yaparak konuşmamı engellemek istediler. Oysa ben, geçen yüzyılda Ukrayna'daki Yahudi pogrom'larının sözünü eden Whitaker'ın Eylül 1982 gibi çok yakın bir tarihte yer alan Sabra ve Şatila'nın sözünü etmeyişini, kendi ölçüleri içinde sübjektif bir seçim olarak da eleştirecektim. Söz alınca, bütün bunları söyledim de.. Ancak ben burada ne söylediğimi, ne yaptığımı anlatmak istemiyorum.

CUMHURİYET — Öyleyse çok kısa olarak, başkalarının eleştirilerine gelelim. Hükümet temsilcileri ve hükümetler dışı Kuruluşlardan, Türk görüşlerine yakın kim konuştu?

PROF. ATAÖV — Örneğin, Pakistan temsilcisi. Sonra, Dünya Müslüman Kongresi sözcüsü, Ama asıl önemli olan,Alt Komisyonun uzman üyelerinin konuşmalarıydı. Bunların bir kısmı basınımızda özet olarak çıktı. Benim kendi notlarım her biri için ayrı ayrı birkaç sayfa tutuyor. Burada özetlenmesi olanaksız. Ama önemli olan, genel havanın Whitaker'ın raporunun eleştirisi olduğu, hem de Ermeni sorununun söz edildiği 24 numaralı paragrafın didik didik edildiği gerçeğidir. Alt Komisyon üyesi uzmanlardan küçük bir azınlığı söz almamış, üç tanesi de gelmemiştir. Fransa ve Arjantin gibi Ermeni baskı gruplarının güçlü olduğu ülkelerden gelen uzmanlar bile egemen görüş ve yapılan eleştiriler karşısında çok ılımlı olmak zorunluluğunu duymuşlar, hatta Arjantin delegesi **Leandro Despouy** bile **"rapor yeni yaralar açmamalı, eskileri iyileştirmeli, yani kapatmalıdır"** demiştir. Fransa'da Mitterrand hükümeti bir seçim kampanyasına hazırlanıyor. Oradaki hükümet, güçlü Ermeni çevrelerinin desteğini kazanabilmek ya da sürdürebilmek için Cenevre'deki toplantıdan Ermenilerin istediği gibi karar çıkarmak istiyordu. Ancak bunu başaramadılar. Genel eğilim, daha konuşmalar başlamadan önce bile bazı lobicilerin asılan yüzlerinden belliydi. İlk gün Torigian'a sormuştum: **"Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"**

CUMHURİYET — Bu noktada raportörün yapabileceği bir şey var mıydı?

PROF. ATAÖV — Tüm konuşanlar doğru olarak şunu belirttiler: Rapor onu yazanın malıdır. Bir kişinin kendi düşüncesidir. Bu düşünceleri ve konuyu geliştiriş biçimini Alt Komisyon ya benimser ya da benimsemez. Whitaker örneğinde benimsemedi. Paragraf 24'ü raportörün kendisi kaldırsaydı, belki benimsenebilir, hatta yukarı organa gönderilebilirdi. Whitaker kaldırmadı. Bunun tepkisini de gördü. Burada çok önemli bir nokta var. Raportörün bağımsızlığı" sözünün ardında yer alarak hiçbir değişiklik yapmadı. Ancak, bunun sonuçlarını da gördü. Ayrıca, ne dereceye kadar bağımsız olduğu hakkında birçok kişinin farklı düşünceleri var. İngiliz ozanı **Robert Browning**'in bir dizesi olacaktı: **So free we seem/ So fottered fast we are. (Özgür görünsek de öylesine sımsıkı bağlıyız ki!)** anlamına.. Whitaker "raportörün bağımsızlığı" sözlerini pek sık kullandı. O kadar sık kullandı ki, galiba onda o yok.

Bu "bağımsızlık" sözü bana daha sonraki çok önemli bir gelişmeyi hatırlatıyor. Bunun Birleşmiş Milletler çatısı altında olabileceği aklımıza gelmeyebilir. Ama oldu. Karar sekreteryada daktilo edilirken perde arkasında değiştirildi. İlgilenen bizler görmemiş olsaydık tutanaklara böyle geçecekti. Skandal ölçüsünde bir olaydır bu kanımca. Ermeni yanlılarının son çaresiydi bu. Bu aşamada biz söz alarak müdahale hakkına sahip değildik. Ancak, Etiyopyalı ve Ürdünlü uzmanlar kararın yanlış daktilo edildiğine dikkatleri çektiler. Başkan Daes de **"anlaşılan, yanlış yazılmış"** dedi.

Cenevre'deki toplantıda ne olduğuna dair, bir arşiv malzemesi olabilecek bu konuşmayı benimle yaptığımız için önce **Cumhuriyet**'e teşekkür ederim. Belki doğru yorumu içeren kitap çıkarmamız da gerekecek. Gazeteniz bu konuda dikkatli davrandı, doğru haber almaya, gerçeği yansıtmaya çaba harcadı. İkinci olarak, Cenevre toplantısı Türkiye'nin varlığını ve ağırlığını gösterdi. Anlaşıldı ki, bizi aşmak çok zor, hatta olanaksız. Bir elin beş parmağından daha az insan, Ermeni lobisini "kendi evinde", yani Cenevre'de perişan etti.

28 gün boyunca toplantıyı izleme ve mücadele sırasında bana saygılı davranmaktan geri kalmayan Ermeni lobicilere burada alenen teşekkür ederim. Yurda döndükten sonra, bazı tanıtıcı yayınlarımızın dış temsilciliklerimizde gene eksik olduğunu bildirmem üzerine başlayan konuşmamızın sonunda bakanlıkta genç bir diplomatımızdan hoş olmayan bir söz duydum. Eğer bu bana söylenmişse, bana bu "teşekkür" biçimini yadırgadığımdan, ona da burada alenen teessüf ederim. Demek ki, herkes ne yapmaya muktedirse onu yapabiliyor: **"Forsan et haec olim meminisse iuvabit".** Tanıtıcı yayınlarımızın dağıtımıyla ilgili önerilerimi ifade etmek, Türk aydını olarak hakkım ve görevimdir. Bu konuyu başka bir yazıda ele almak zorundayım.

YEMEK

FASİH SİNAN

Şimdiye kadar, 'Yemek Sanatı'nın paleolitik dönemden günümüze sürdürdüğü evrimi ana çizgileriyle gözler önüne sermeğe çalıştık. Ortaya, bazen okuyucunun sabrını aşan, bazen 'Pazar İlavesi'nin sınırlarından taşan, aksak usulde bir yazı dizisi çıktı. Sıra, - ilk yazıda da belirtildiği gibi- sadece sematik iskeleti verilen bu dönemlerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesine gelmiştir.

Zargos dağı, Nil deltası ya da Çatalhöyük ve öncesi, birçok konuya ışık tutan belgeselliğini 'yemek' konusunda bizlerden esirgeyerek, hepimizi karanlıkta bırakmaktadır. Bu nedenle 'yemek' konusu Roma devrine kadar, ancak bulgular üzerinde tümevarış metotlarıyla incelenebilen bir yapı gösterir. Belgesel nitelik taşıyan dönem M.S. 1. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. Roma'da birinci yüzyıldan beri yiyeceklerin bal ile tatlandırılmasından vazgeçilmiştir.

Pazar yerlerinde 'sakari' satılmakta. Pahalı olmasına karşın, birçok Romalı 'sakari'yi seçiyor. İlk kez maceraperest bir denemeden sonra, beni öfkelendiren kölenin dikkatsizliği" der vekilharç ve çalınan giysilerin methine geçer. Giysiler, bir müşterinin ona şeş gününde hediye ettiği en iyimetli kumaşlardan yapılmıştır. "Gerçi bir kez yıkandı, ama yepyeni sayılırdı" deyip, konukları kırmayarak köleyi affeder.

Sonunda konuklar yerlerini alırlar. İskenderiyeli oğlanlar ellerine buzlu sular döker, geri kalanlar konukların ayakları ile ilgilenirler. Uzamış tırnaklar kesilir, şeytan tırnakları ustaca koparılır. Bütün bu işlemler, bir avaza söylenen şarkıların eşliğinde yapılmaktadır. Evdeki bütün personel bir yandan işlerini görmekteyken hep birlikte şarkı söylediği için, gürültü sonsuzdur. Resmi bir yemek davetinden çok, müzikal bir komediyi hatırlatan bir hava eser. Kölelerin çalmakta olduğu çalgıların eşliğinde konuklar masalarının yanındaki divanlara uzanırlar. Trimalchio dışında herkes yerini almıştır. Son derece zarif hors d'oeuvre'ler sunulmaya başlar. Korent bronzundan yapılma bir eşek ortaya getirilir. Küflerinden biri siyah, diğeri ise yeşil zeytinlerle doludur. Üstü bal ve gelincik tohumuyla kaplı küçük sincaplar, gümüş ekmek içinde, erik ve nar taneleri üstünde, dumanı tüten sosisler konuklara ikram edilir. Müzik ve gürültünün doruk noktasına varmeğe gelir. Beklenildiği kadar muhteşem bir yemek olmamakla birlikte, yeniliği ile konukların ilgisini üstünde toplar. Derin, yuvarlak bir tepsinin çevresi Zodyak'ın on iki simgesi ile süslüdür. Her işaret uygun görülen bir yiyecekle donatılmıştır. Koç burcunun üstünde fasulyeler; boğada izgara edilmiş etler; ikizler burcunun üstünde koç yumurtası ve böbrek; yengeç burcunda bir hevenk çiçek; arslan burcunda bir Afrika inciri; başakta dövme memesi; terazide, kefelerinin biri börekle, diğeri kekle dolu bir terazi; akrep burcunda bir istakoz; yay burcunda öküz gözü; oğlakta boynuzlu bir balık; kova burcunda bir kaz; balık burcunda ise iki tane iri barbunya. Tepsinin ortasındaki bölüm çim görüntüsündeki odun yosunu ile kaplıdır. Bu çimin üstünde bir petek bal yer almakta. Herkes bu iç açıcı olmayan yemeğe isteksiz bir şekilde başlarken, Misirli bir köle tarafından küçük gümüş fırınlar içinde ekmek dağıtılır. Trimalchio, sabırsızlanarak bağırır: "Bir itirazınız yoksa başlayalım artık. Bu yemeğin içinde her şey var" der. Müziğin tempozuna uyarak yaklaşan dört dansöz ansızın, tepsinin üst kısmını çıkarıp götürürler. Alttan av kuşları, beline bir çift kanat takılarak Pegasus'a benzetilmiş bir tavşan, inek memeleri ve dört satirin döktüğü biberli bir balık sosundan oluşan kanalda yüzen bal'lar ortaya çıkar. Hizmetkârların alkışlarına konuklar da katılır. Nadide yiyecekler paylaşılır. Bu akla gelmedik yeniliklerin beğenilmesi Trimalchio'yu da mutlu etmiştir. Bu arada konukların çoğu doymuş olduklarından aralarında, konunun genellikle Trimalchio olduğu konuşmalara geçerler...

Oysa davet henüz yeni başlamaktadır. Bir o kadar daha söylenecek söz, bir o kadar daha yenilecek yemek önlerindedir. Gelecek haftaki yazımızda bu davetin devamından söz edeceğiz.

hamamda rastlar. Kırmızı gömlekli, yaşlı, dazlak kafalı bir adam uzun saçlı oğlanlarla top oynamaktadır. Bir ara ellerini çırpar. Kölelerinden biri gümüşten bir oturak getirir. Trimalchio oyuna devam ederken bir yandan da mesanesini boşaltır. Ellerini yıkamak için su'ister, parmaklarının ucunu ıslatıp, yanındaki çocuklardan birinin saçında kurular. Ayrıcalıklı bir kişi olduğu hemen belli olur. Kokulu yağlarla

İnsanoğlunun bıraktığı kalıtlar belgeselliğini yemek konusuna gelince gizliyor

İnsan ömrü kısadır, yiyelim o zaman

nizinin Doğudan dönüşünde birlikte getirdiği şekerkamışı şerbeti, balın yerini almak üzere. Romalı aşçılar giderek, pirincin pilav şeklinde pişirilişini öğrenmekte. Şimdiye kadar doktorların iyileşme dönemindeki hastalarına önerdikleri pirinç, bu dar bakış açısından kurtuluyor.

Tek tük ve sırasız olarak edindiğimiz bu bilgiler, Encolpius'un yüz kızartıcı serüvenlerini dile getiren Satiricon'a kadar sürer. Petronius'un devri ve kişilerini yeren kitabı, 'yemek' konusunda benzerine az rastlanan ayrıntılarıyla, dönem hakkında oldukça kesin bir bilgi sağlamaktadır.

Petronius, devrinde sık sık rastlanan yeni bir sınıfı yermektedir. Bu sınıf, özgürlüğünü kazanmış eski kölelerden oluşmakta. İlk kez Julius Caesar'ın güven duyduğu bazı kölelere özgürlüklerini verdikten sonra, devletin darphanesinde görevlendirmesi ile başlayan bu dönemde, birçok eski kölenin devlet yönetiminde önemli görevler aldığı görülmektedir. Kölelikleri sırasında eğitim ve öğretim görmüş olanların, birçok soyludan daha yetkin olmasına karşın; özel zevk ve zaaflardan ya da ölenlerin vasiyetlerinden yararlanarak hürriyetlerine kavuşurken, bu arada küçük miraslara da konabilen, yeteneksizlikleri yüzünden sadece sahiplerinin kötü bir kopyasını oluşturanlara da rastlanmaktadır.

Petronius'un Satiricon'u yazdığı birinci yüzyılın ilk yarısında, bu sınıf artık son derece güçlüdür. Senatörlük dışında en yüksek mevkilere kadar tırmanabilen, ticarette kazandıkları ile devrin imparatoru Nero'nun mal varlığını aşan eski köleler giderek artar. Petronius'un Trimalchio kişiliğinde sergilediği örnek, eşir pazarından yola çıkan ve sonradan Afrika'ya gitmeyi düşlediğinde bile, hâlâ kendi topraklarının sınırı içinde kalacağını fark eden, eski köle, yeni zengindir.

Encolpius ve arkadaşları Trimalchio'ya ovulur, keten havlular yerine yünlü bornozlarla kurulanır, kırmızı keçelere sarılıp tahtırevanına yerleştirilir. Eve doğru yola çıkarlar. Önden madalyalarını taşıyan esirler geçer, ardından tahtırevan, en arkadan da tek dingilli arabası ile Creosus gelmektedir - Trimalchio'nun gözde oğlanı. Yol boyunca Trimalchio'ya çalgıcısı eşlik eder, kulağına ezgiler söyleyerek.

Avlunun girişinde duvara zincirle bağlı kocaman bir köpek yatmaktadır. Duvarda büyük harflerle:

DİKKAT KÖPEK VAR

yazılı. Avluyu süsleyen sütunların aralıklarında duvar 'müral'lerle işlenmiştir. Birinde, elinde Merkür'ün sihirli asasını taşımakta olan Trimalchio, Minerva tarafından Roma'ya getirilmekte; bir başkasında talih görkemli boynuzunu boşaltırken, Kadovulur, keten havlular yerine yünlü bornozlarla kurulanır, kırmızı keçelere sarılıp tahtırevanına yerleştirilir. Eve doğru yola çıkarlar. Önden madalyalarını taşıyan esirler geçer, ardından tahtırevan, en arkadan da tek dingilli arabası ile Creosus gelmektedir - Trimalchio'nun gözde oğlanı. Yol boyunca Trimalchio'ya çalgıcısı eşlik eder, kulağına ezgiler söyleyerek.

Avlunun girişinde duvara zincirle bağlı kocaman bir köpek yatmaktadır. Duvarda büyük harflerle:

DİKKAT KÖPEK VAR

yazılı. Avluyu süsleyen sütunların aralıklarında duvar 'müral'lerle işlenmiştir. Birinde, elinde Merkür'ün sihirli asasını taşımakta olan Trimalchio, Minerva tarafından Roma'ya getirilmekte; bir başkasında talih görkemli boynuzunu boşaltırken, Kadeder altın iplikleriyle geleceği örmektedir. Göze batıcı kaba zenginlik süslerinin bilgisizce sergilendiği avludan yemek salonuna geçilir. Encolpius ve arkadaşlarını, "Sağ ayağınızla girin" diye bağıran bir esirin sesi karşılar. Bir başka köle, kendini konukların önünde yere atıp yalvarmağa başlar: "Beni vekilharcın gazabından kurtarın". Hamamda vekilharcın eski -on para etmez- giysilerini çaldırmıştır. Konuklar geri dönerek, altınları saymakta olan vekilharçtan köleyi affetmesini isterler. "Ben paraya

Senatörlük dışında en yüksek mevkilere kadar tırmanabilen, ticarette kazandıkları ile devrin imparatoru Neron'un mal varlığını aşan eski köleler giderek artar. Trimalchio, esir pazarından yola çıkan ve sonradan Afrika'ya gitmeyi düşlediğinde bile hâlâ kendi topraklarının sınırı içinde kalacağını fark eden eski köle, yeni zengindir.

değil bir sırada, Trimalchio renkli giysiler ve mücevherler içinde taşınarak getirilir ve yerini alır. "Henüz aranıza katılmaya hazır değildim" der ev sahibi, dişlerini gümüş bir kürdanla karıştırarak. "Sizi daha fazla bekletmemek için, kendi küçük eğlencelerimi bir kenara itip geldim. Gene de oyunumu bitirmeme izin verirsiniz herhalde," dedikten sonra oyununa devam eder. Derken, tepsi üstüne konmuş büyük bir sepet gelir salonun ortasına. Sepetin içinde kuluçkaya oturmuş tahtadan bir tavuk yer almaktadır. Köleler, tavuğun altındaki samanların karıştırarak yumurtaları aramaya başlar. Bulunan yumurtalar misafirlere dağıtılmaktadır. Trimalchio oynadığı oyunu, bu yeni oyuna katılmak üzere bırakır. "Dostlarım, tavuğu tavuksuşu yumurtaları üstüne oturtmuştum. Deneyin bakalım, dilerim yumurtalar cılk çıkmaz."

Yağlı hamurdan yapılmış yumurtaları konuklar kaşıkları ile kırar. Kabukların içinde yumurtanın sarısı ve bibere bulanarak pişirilmiş incir serçeleri bulunmaktadır. Bu buluş alkışlanırken, Trimalchio, yüz yıllık falernian şarabından konuklara tattırır. Konuklar dağıtılan şarabı inceler. Ağızları mühürlüdür, boyunlarındaki etiket:

FALERNIAN
CONSUL OPIMUS
YÜZ YILLIKTIR

Trimalchio ellerini çırparak dikkati üstünde topladıktan sonra söze başlar: "Şarabın ömrü, biz zavallı insanlardan daha uzun. Gelin boğazlarımızı ıslatalım dostlarım. Şaraptır hayattır. Üstelik size gerçek Opimian sunuyorum. Dün geceki davetimde bu kadar kaliteli bir şarap çıkartmadık sofraya, konuklarımın bu gecekinden daha seçkin ve soylu olmasına rağmen!"

Herkes bu güzel şarabı, fırsatı kaçırmayarak içerken, bir köle elinde gümüş bir iskeletle çıkagelir. Bükülebilir eklemlerini birkaç kez oynatıp konuklara gösterdikten sonra, Trimalchio'nun önündeki masanın üstüne bırakır iskeleti. Ev sahibi etkilenerek bir şiir okur:

'İnsan hayatı heyhat! Kısadır.
Öyleyse yaşayalım sürdükçe,
Böyle olacağız ölünce.'

Davetlilerin alkışından sonra sıra esas ye-

Çocukları yarışa hazırlamak sadece bize özgü değil. ABD'de de benzer yöntemler uygulanıyor

Günümüzün yarış atları

"Anne ve babalarımız bizi yarış atı gibi kullanıyorlar". "Boş vakitlerimde kolej imtihanları için çalışıyorum", "Okuldan geldikten sonra test çalışmaları yapıyorum, hafta sonları kursa gidiyorum. Arkadaşlarımla oynamak için vakit bulamıyorum. Belki daha sonra..." Yabancı dille öğretim yapan okullara hazırlanan ilkokul çocuklarının bu türden yakınmaları, bizi üzebilir. Ama üzülmekte pek acele etmeyelim. Amerikalı bazı aileler çocuklarını yarışa daha doğdukları günden itibaren hazırlamaya başlıyorlar. Bebeklerin büyük bir öğrenme yeteneğine sahip olduğunu savunan bazı uzmanlar, ilkokula başlamadan çok önce okumanın öğrenilebileceğini ve bebeklerin öğrenmeyi oynamaktan daha çok sevdiklerini savunuyorlar. Bu arada oyunun da bir öğrenme olduğunu ve oyunu bebeklerin bir görevi olarak gördüklerini belirtiyorlar.

Yaşamı bir yarış olarak algılayan ve çocuklarının bu yarıştaki şansını daha başlarından arttırmayı amaçlayan Amerikalı bazı aileler, çoğunlukla 1-2 yaşındayken, hatta daha birkaç aylıkken okula gönderiyorlar. Bu süper bebeklerin görevi okumayı, bir yabancı dili, hesap yapmayı ve bilgisayar programlamayı öğrenmek.

Bu programın önderi, İnsan Yeteneklerinin Geliştirilmesi Enstitüsü'nün Müdürü **Glenn Doman.** 1964 yılında **"Küçük Çocuklar Okumasını Nasıl Öğrenir"** isimli bir kitap yayımlamış, kitap 16 dile çevrilmiş ve milyonlarca anne tarafından hemen yutulmuştu. Glenn Doman, **"Çocuklardaki öğrenme isteği"** adı altında düzenlediği haftalık kurslarla, 490 dolar karşılığında anne ve babaları bu konuda eğitiyor. Bugün 100 aile **"üstün bebek kursları"**na devam ediyor. Doman, kendisini pür dikkat dinleyen ve büyük bir hırsla not alan ailelere beyin hücrelerinden, beyin gelişiminden bahsediyor. Daha sonra gelişim sürecinin hızlandırılması için çocuklara görsel, işitsel ve dokunsal enformasyonları verdiklerinden söz ediyor. Doman, metoduna zamanında başvuran ailelerin evlerinde kısa zamanda küçük bir **Leonardo**'ya, bir **Einstein**'a ya da bir **Goethe**'ye sahip olabileceklerini belirtiyor daha sonra.

Goethe ve **Mozart** hırslı bir aileye sahip-

Erken okuma programı çerçevesinde düzenlenen gösterilde 4 aylık bir bebek çıkıyor sahneye. Annesi bebeği yere koyuyor ve çarçabuk sözlük kartlarını gösteriyor. Bebek önce neşeli sesler çıkartıyor, sonra göczlerini boşluğa dikiyor. Annesi sevgili yavrusuyla gurur duyuyor.

lerdi. **John Stuart Mill**'se daha 4 yaşına basmadan Latince ve Yunanca nutuklar atmak zorundaydı. Ortodoks Yahudi ailelerin çocukları ise 2 veya 3 yaşına geldiklerinde ilk İbranice derslerine başlıyorlardı. Einstein matematik derslerine bebekken başlamadı ve 4 yaşından önce de tek bir kelime konuşmadı. Lise öğrenimi sırasında da o kadar başarısızdı ki bazı öğretmenleri okulu terk etmesini öğütlemişlerdi. Doman, Einstein'ın bu başarısızlığını bütün 'dehaların okuldan sıkıldıkları' şeklinde yorumladığını söylüyor.

Oysa erken okuma kursları, okul nefreti kadar az bir deha garantisi oluşturabilir. 2 yaşındaki çocuklar alfabeyi ezbere okuyabiliyorlar. 4 yaşındakilerin okumayı öğrenmeleri de mümkün, ama 4 yaşında okuyabilen bir çocuğun 40 yaşında bir deha olacağına dair hiçbir kanıt yok.

Birçok bilim adamı, çocukların çok küçük yaşlarda öğrenme yeteneğine sahip oldukları konusunda hemfikirler. Ama böyle bir zorunluluk olup olmadığı sorusu cevapsız kalıyor.

Birçok bilim adamı, çocukların çok küçük yaşlarda öğrenme yeteneğine sahip oldukları konusunda hemfikirler, ama böyle bir zorunluluk olup olmadığı sorusu cevapsız kalıyor. Yale Üniversitesi'nden Psikolog **Edvard Zigler**, erken öğrenim kursuna başvuran ailelerin, çocukları okula başlayana kadar beklerlerse diğer çocuklarla bunlar arasında bir fark olmadığını göreceklerini söylüyor. Tanınmış Amerikalı çocuk doktoru **Spock**, Doman'la yaptığı bir televizyon konuşmasında, erken okuma programını **"zorlama"** olarak nitelendirdi. Doman aksini iddia ettiğinde ise **"Eğer bir yetişkin, elinde sözcük kartları ve resimlerle çocuğun peşinde dolaşıyorsa, bu bir zorlamadır"** dedi Dr. Spock. Harvard Üniversitesi'nin ünlü çocuk doktoru **Berry Brazelton** ise bu konuda şunları söylüyor: **"Anne ve babaların en önemli görevi, çocuğun kendisini olumlu olarak görmesini sağlamaktır. Şüphesiz bu, çocuktan yerine getiremeyeceği birtakım ödevleri beklemekle gerçekleştirilemez."** Brazelton ve bazı başka uzmanlar, doğru olanın, anne ve babaların çocukları takip etmesi olduğunu belirtiyorlar, aksinin değil.

John Sampar, Doman'ın metotlarına göre yetiştirilenlerden biri. John için okul sabahı kahvaltısından hemen sonra başlıyor. Güne bazen Rusça, bazen de matematik çalışarak giriyor. 700 kelimeyi sözcük kartlarına bakarak bilebiliyor, 33 kitabının ismini söyleyebiliyor ve (7×7+1) işlemini yapabiliyor. İşlem için gösterilen iki seçenekten doğru seçenek olan 50'yi bulabiliyor. Ve bütün bunları yapabilen John Sampar henüz 15 aylık bir bebek. John'un ailesi, çocuklarının yaşama iyi bir başlangıç şansıyla atılmasını isteyen birçok aileden sadece biri.

Erken okuma programı çerçevesinde enstitünün düzenlediği bir gösteride önce Glenn Doman'ın torunu sahneye çıkıyor. 4 aylık olan bebek, okuma derslerine daha ilk doğduğu günden itibaren başlamış. Annesi bebeği yere koyuyor ve çarçabuk sözcük kartlarını gösteriyor. Bebek önce neşeli sesler çıkarıyor, sonra gözlerini boşluğa dikiyor. Annesi sevgili yavrusuyla gurur duyuyor. Daha sonra 9 aylık bir kız çocuğu geliyor. Küçük kız annesiyle ikinci dil olan Japonca çalışıyor. Ama tabii daha İn-

Gerçekte erken öğrenim programında asıl olan bebekler değil süper anne ve babalar, çocuklarının başarılarından paybekleyen aileler söz konusu.

gilizce tek kelime edememesi önemli değil. Anne çocuğunu cesaretlendiriyor ve onunla övünüyor. Bebek neşeleniyor ve beceriksizce konuşmaya başlıyor. Gösteriyi seyreden anne ve babalar bundan etkileniyorlar. 3 yaşında iki çocuk geliyor daha sonra. Sözcük kartlarındaki kelimeyi okuyor ve cümlelerde boş bırakılan yerlerine koyuyorlar. Aileler artık hayrete düşüyorlar. Son olarak 6 yaşındaki **Michelle** geliyor. **William Blake**'in ünlü ve güç bir şiirini okuyor. Küçük çocuğun okuma yeteneğinin böyle zor bir şiirle denenmesi orada bulunan aileleri kızdırıyor. Michelle daha sonra kendi yazdığı bir şiiri okuyor.

Gerçekte erken öğrenim programında önemli olan nokta süper bebekler değil, süper anneler ve tabii ki süper babalar. Sadece büyük şeyler bekleyen değil aynı zamanda çocuklarının başarılarından keçdilerine pay çıkarmayı amaçlayan aileler söz konusu. Harvard Üniversitesi'nden Profesör **Jerome Kagan,** bu konuyu şöyle yorumluyor: **"Bazı ailelerde görülen erken öğrenmeye ilişkin ilginin kaynağı, öğrenimden çok statü kaygıları taşıyor. Bu yola düşünsel yeteneklerden dolayı başvurdukları gerekçesiyle kendilerini savunmaya hiç kalkışmasınlar. Gerçekte çocuklarını yarışa önde sokmaktan başka bir şeyi istemiyorlar."** Suçluluk duygusu bir başka neden olarak gösterilebilir. Amerika'da üç yaşından daha küçük çocukları olup da çalışan kadınların sayısı son yıllarda giderek artıyor. Pahalı çocuk bahçeleri ve anaokulları, annelerden doğan boşluğu doldurma işlevini yerine getiriyorlar.

Çeviren: AYSIT GENÇ

PLAYBOY, Fidel Castro ile konuştu:

Halk bana Castro değil, Fidel der

*ABD'nin ünlü erkek dergisi "Playboy", Ağustos 1985 sayısında, 58 yaşındaki Küba Devlet Başkanı **Fidel Castro**'yla kapsamlı bir söyleşiye yer verdi. Castro'yla daha önce 1967'de de söyleşi yapan "Playboy" dergisi, bu kez Küba Devlet Başkanı'yla görüşmeye Kuzey Carolina Merkez Üniversitesi siyaset bilim öğretim üyesi Dr. **Jeffrey M. Eliot** ile Demokrat Parti'nin California'dan Kongre üyesi **Mervyn M. Dymally**'yi gönderdi. **Elliot ve Dymally,** genellikle gece on birde başlayıp sabahın dördüne, beşine kadar süren oturumlarda geceler boyu konuştular **Castro**'yla. Ancak, **Castro**'nun sabah dokuzda Başkanlık Sarayı'nda görevinin başında olduğunu gözlemlediklerinde, şaşkınlıktan kendilerini alamadılar. "Biz oradayken", diyor **Elliot**, "geceleri üç saatten fazla uyuduğunu görmedik. Yirmi üç yıl işbaşında bulunduktan sonra bu yaşta bir insanın böylesine canlı olabilmesi olağanüstü bir şey." Daha önce yaptığı bütün söyleşilerde soruların "devrimci Castro"ya yöneltilmesini isteyen Küba Devlet Başkanı, bu kez **Elliot** ve **Dymally**'nin sorularını "insan Castro" olarak yanıtlamayı yeğledi. Kendisini yönlendiren dürtüler nelerdi? Kitap okuma konusunda nasıl bir beğenisi vardı? Arkadaş seçerken ne gibi ölçütlere dikkat ediyordu? Ama **Castro**, bu tür soruların yanı sıra Afganistan, Nikaragua, diktatörlük vb. gibi konulara ilişkin soruları da yanıtlamaktan kaçınmadı. Hiç kuşkusuz, **Castro**'nun, Dışişleri Komisyonu üyesi ve Karayib-Amerikan Araştırma Enstitüsü Başkanı **Dymally**'yle olan yakınlığı, söyleşinin hoşgörülü ve rahat bir ortamda geçmesini sağladı. Sonuçta, **Castro**'nun hayranlarının da, düşmanlarının da ilgiyle okuyacakları bir söyleşi çıktı ortaya. Söyleşinin bitiminde, **Fidel Castro**, "**Playboy**" yöneticilerinden **Barry Golson**'a "Romeo y Julieta" marka bir kutu puro yolladı armağan olarak. Puro kutusunun üstüne de şu sözleri yazdı: "Söyleşinin yayımlanmasından önce Barry Golson'a teşekkürlerimle. Günlerce süren söyleşi boyunca bana yaptıkları baskılara, işkencelere ve eziyetlere karşın Elliot ve Dymally için af ilan ediyorum. Hepinize başarılar, kendime de biraz huzur diliyorum. Fidel Castro, Havana, Küba."*

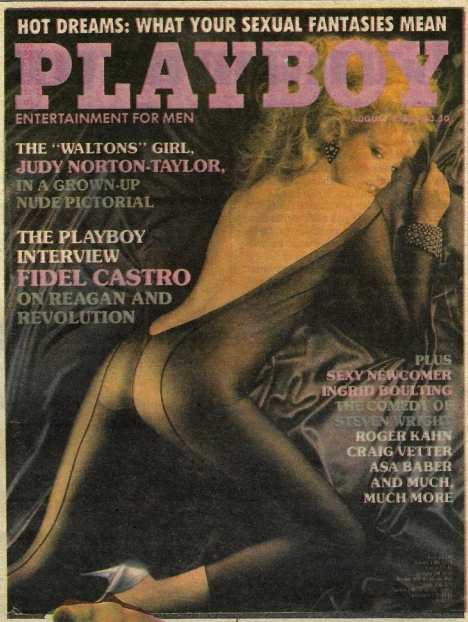

PLAYBOY— İnsanlar, ünlü bir kişilik olarak Fidel Castro'yu tanıyorlar, ama bir insan olarak Castro'yu tanıyan pek az kişi var. Gerçi birçok konuya gireceğiz, ama isterseniz birkaç kişisel soruyla başlayalım, Bay Başkan. Savaşımın ve tarihin orta yerinde geçen 26 yıldan sonra, Fidel Castro'yu hâlâ yönlendiren şeyler neler?

CASTRO— Çok zor bir soru. Dilerseniz, beni yönlendirmeyen şeyleri sayarak başlayayım: Para yönlendirmiyor beni, mal mülk yönlendirmiyor. Aynı şekilde, görkem, ün ve saygınlık tutkusu yönlendirmiyor. Beni gerçekten düşüncelerin yönlendirdiği kanısındayım. İnsanı savaşım vermeye yönelten, her şeyden önce düşünceler ve inançlardır. Eğer bir düşünceye gerçekten bağlıysanız, her geçen gün kendinizi biraz daha adamış ve inançlı hissedersiniz. Kişisel özgecillik artar; özveri ruhu büyür; giderek kibirliliği, kendini beğenmişliği... bütün insanlarda şu ya da bu ölçüde var olan bütün o şeyleri bırakırsınız.

Eğer bu tür boş şeylere karşı uyanık olmazsanız, kendinizi kibirliliğe kaptırır ya da yerinizin doldurulmaz olduğunu, siz olmadan hiçbir şey yapılamayacağını sanırsanız, bütün o mal mülk, şan şeref sevdasına kapırabilirsiniz kendinizi. Ben bütün bunlara karşı tetikte oldum; belki de, insanın öneminin göreliliği, bireylerin değerinin göreliliği üzerine, tarihi yapanın bireyler değil halk olduğu inancı üzerine, bütün bir halkın becerilerine sahip çıkamayacağım düşüncesi üzerine bir felsefe geliştirdim. **Jose Marti**'nin bir sözünü hiç unutamam: **"Dünyanın bütün şan ve şerefi incir çekirdeğini doldurmaz."**

PLAYBOY— Öyleyse, kimi insanların kişisel yüceliğe yazgılı olduklarına inanmıyorsunuz? Bu bir zaman ve koşul sorunu mu sizce?

CASTRO— Evet. Hem de çok fazla. Birkaç örnek vereyim. **Lincoln** günümüzde yaşasaydı ABD'de basit bir çiftçi olurdu, kimse de onu tanımazdı. **Lincoln**'u **Lincoln** yapan, onun içinde yaşadığı dönem ve toplumdu. George **Washington** bağımsızlıktan elli yıl önce ya da elli yıl sonra yaşasaydı, bilinmeyen biri olurdu. Bütün o olağanüstü yeteneklerine karşın **Lenin** de bir başka dönemde dünyaya gelseydi, kimsenin tanımadığı biri olabilirdi.

Sözgelimi, beni alalım. Okuma yazmayı öğrenme olanağı bulamasaydım, ülkenin, devrimin tarihinde nasıl bir rol oynayabilirdim? Doğduğum yerde, yüzlerce çocuk arasında ilk bir iki sınıftan sonra okuma olanağı bulan yalnızca erkek ve kız kardeşlerimle ben vardık. Eğer okuma olanağı verilseydi, kimbilir o yüzlerce çocuk arasından benim yaptıklarımı aynı ölçüde, hatta daha da iyi yapabilecek kaç kişi çıkardı? İspanyol dilindeki en iyi yüz şiirden bi-

Konuşmacı olarak bir rakibim var: Reagan. Bir şey söyleyeyim size sahne korkusu var bende. Ne zaman halkın önünde konuşacak olsam bir gerginlik anı yaşıyorum. Aslında konuşma yapmaktan hoşlanmıyorum.

rinde, dehanın nasıl insan ruhunun derinliklerinde yattığı ve **"Kalk ve yürü!"** diye çağrıda bulunacak bir ses beklediği anlatılır. Doğrudur bu, yürekten inanıyorum. Bu nedenle, önder olmak için gerekli niteliklerin ayrıksı nitelikler olmadığına, halkın içinde bulunduğuna inanıyorum.

Bunu niye söylüyorum? Çünkü, özellikle Batı'da, tarihsel olayları birbirine bağlama eğilimine çok rastladım; eski kuramdır, tarihi insanların yarattığı. Batı'daki başka bir eğilim de, Üçüncü Dünya ülkelerinin önderlerinin birer reis, birer şef olarak görülmesi. Belli bir klişe var: Önder eşittir şef. Buradan da, bireyin rolünü abartma eğilimi çıkıyor karşımıza. Bunu, bizimle ilgili sözlerinizde ben kendim de görebiliyorum: **Castro**'nun Kübası, **Castro** şunu yaptı, **Castro** bunu yapmadı. Bu ülkeyle ilgili olarak hemen her şey **Castro**'ya yakıştırılıyor: **Castro**'nun işleri, **Castro**'nun sapıklıkları. Bu anlayış Batı'da çok var; ne yazık ki çok yaygın. Kanımca, tarihsel ve siyasal olaylara yanlış bir yaklaşım (....)

PLAYBOY— Küba'nın dört bir yanını dolaştığınıza göre, halk ile Fidel Castro arasındaki ilişkiyi nasıl tanımlayabilirsiniz?

CASTRO— Bence halkta bir yakınlık, güven ve saygı duygusu var. Çok yakın bir ilişki. Halk beni bir komşusu, kendinden biri gibi görüyor. Yüksek mevkiler, ünlü kişilikler karşısında sinmiyorlar. Kimse bana **Castro** demez, **Fidel** derler. Bu yakınlığın, başka şeylerin yanı sıra, halka hiçbir zaman yalan söylememiş olmamıza dayandığına inanıyorum. Halk, sözümüzün eri olduğumuzu biliyor; hem de yalnızca Küba'daki Kübalılar değil, Miami'deki Kübalılar da. Diyeceğim, bize hiç muhabbeti olmayanlar da sözümüze güveniyor. Devrimden bu yana, hiçbir dolap çevrilmeyeceğini, hiçbir ihanet ya da tuzak olmayacağını gördüler. En kötü düşmanlarımız bile olsalar, terörist bile olsalar, Mariel'den ayrılabileceklerini söyledik ve sözümüzü tuttuk. Düşmanını çadırında ağırlayan ve ayrılırken ne yöne gittiğine bile bakmayan çöl Arabına benzeriz biz. Hiç kuşkusuz, devrimin hiçbir zaman yalan söylememesine dayanıyor bu. Asla! Bu, taa savaş günlerine kadar uzanan bir gelenek. Bütün bir savaş boyunca, çarpışmalar, kayıplarımız, ele geçirdiğimiz cephane konusunda verdiğimiz bütün bilgiler doğruydu. Tek bir kurşun, tek bir tüfek fazla söylemiyorduk. Devrimimizde önemli bir etken oldu bu.

PLAYBOY— Yakın arkadaşlarınız çok mu? Sizin durumunuzdaki bir insanın dostları olabilir mi?

CASTRO— Doğrusu, Kübalı olmayan, çeşitli etkinlikler sırasında tanıştığım birçok dostum var. Bunlardan bazıları, önemli kişiler; örneğin, doktorlar, yazarlar, film yönetmenleri, bilim adamları, yurt dışından dostlar. Ama devrimdeki dostlarımın hepsi de benimle birlikte çalışan, devlette önemli sorumluluklar üstlenen devrimci yoldaşlarımdır benim. Dostça bir ilişkimiz var.

Sizin deyiminizle bir dost çevrem yok, çünkü dost çevresi benim için çok geniş bir kavram. Sekiz on dosttan oluşan hep aynı grupla biraraya gelme alışkanlığım yok. Bir gün bir arkadaşıma giderim, öbür gün bir başkasına; iş ilişkileri yüzünden kimileriyle daha fazla konuştuğum olur; bu da olağan bir şey. Ne var ki, her pazar gördüğüm hep aynı grupla dostluk etmekten kaçındım, çünkü bu sorumluluğum açısından iyi bir davranış değil. (...)

PLAYBOY— Bir kişisel soru daha: Tıklım tıklım dolu stadyumlarda yaptığınız görkemli konuşmalarınızla, son büyük hatiplerden birisiniz. Etkili bir konuşmacı olarak tanınıyorsunuz. Halkın karşısındaki Castro ile özel yaşamdaki Castro arasında bir fark var mı?

CASTRO— Konuşmacı olarak büyük bir rakibim var: **Reagan.** Ama kimilerinin inanmayabileceği bir şey söyleyeyim size: Sahne korkusu var bende. Ne zaman halkın önünde konuşacak olsam, bir gerginlik anı yaşıyorum. Aslında, konuşma yapmaktan hoşlanmıyorum. Daha çok, bir sorumluluk, nazik bir görev, yerine getirilmesi gereken bir iş olarak görüyorum konuşma yapmayı. Dev mitingler güçtür. Bellibaşlı düşünceleri (temel düşüncelerden oluşan zihinsel bir not defteri de diyebilirsiniz buna) ve onları sunacağım düzeni hazırlıyorum. Ama düşünceleri (sözcükleri, deyimleri, anlatım biçimlerini) konuşma sırasında biçimlendirip geliştiriyorum. İnsanlar böylesini yazılı konuşmaya yeğliyorlar. Öyle sanıyorum ki, insanın düşünceleri yetkinleştirmek için verdiği uğraşı, gösterdiği çabayı gözleriyle görmekten hoşlanıyorlar.

PLAYBOY— Sovyetlerin sizin için ne düşündüğü ayrı bir konu, ama Washington'ın size karşı tutumunun son yıllarda sertleştiği bir sır sayılmaz. Başkan Reagan, sizi acımasız bir askeri diktatör, Küba'yı demir yumrukla yöneten biri olarak tanımladı. Onunla aynı kanıda olan birçok Amerikalı var. Ne diyorsunuz?

CASTRO— Sorununuzun üstünde düşünelim biraz. Diktatör, keyfince kararlar veren, bütün kurumların, yasaların üstünde ve kendi iradesi ve kaprislerinden başka hiçbir denetim tanımayan biridir. Eğer buyruklarla yönetmek diktatör olmak anlamına geliyorsa, o zaman Papa'yı da diktatör olmakla suçlayabilirsiniz. Papa'nın Vatikan'ı ve Katolik Kilisesi'ni yönetmekteki geniş yetkilerini bilmeyen var mı? Benim o kadar yetkim yok. Gene de, Papa'ya diktatör demek kimsenin aklına gelmez.

Başkan **Reagan**, hiç kimseye danışmadan korkunç kararlar alabilir! Zaman zaman, bir büyükelçi ataması gerektiğinde Senato'nun onayını almak üzere bütünüyle biçimsel önergeler vermek zorunda kalabilir; ama **Reagan** Grenada'ya karşı girişilen istilada olduğu gibi bir istila için emir verebilir ya da Nikaragua'ya karşı yürütülen savaşta olduğu gibi aşağılık bir savaş için emir verebilir. Dahası, insan soyunun sonu demek olabilecek termonükleer bir savaşı başlatmak üzere, her zaman yanında taşıdığı o evrak çantasındaki şifreleri bile kullanabilir. Yoksa neden taşısın o çantayı? Neden yanında bulundursun o şifreleri. Bütün bunlar, bir termonükleer savaş başlatma kararını Senato'ya, Temsilciler Meclisi'ne, hükümete danışmaksızın **Reagan**'ın alabileceğini düşündürüyor. İnsan soyunu yeryüzünden silebilecek bir şey bu.

PLAYBOY— Ne olursa olsun, Amerikalılar, bir Batı ülkesindeki kişisel özgürlükler ile Küba'da izin verilen kişisel özgürlükler arasında belirgin bir ayrım olduğunu görüyorlar.

CASTRO— Sanırım, ABD'deki ve Küba'daki özgürlük anlayışları çok farklı. Örneğin, ABD'de bir milyondan fazla kaybolmuş çocuk var. Sizde milyonerler de var, dilenciler de. Bizdeyse ne terk edilmiş çocuklar var, ne de yersiz yurtsuz dilenciler.

Siz hep özgürlüklerden söz edersiniz. Bağımsızlık Bildirge'nizden bu yana özgürlükleri konuşursunuz. Biz de, bütün insanların eşit olduğunun apaçık bir gerçek olduğu kanısındayız. Ama **George Washington** ve ötekiler ABD'nin bağımsızlığını yarattıklarında, köleleri salıvermediler. Daha yakın zamanlara kadar, siyah bir sporcu birinci ligde beyzbol oynayamıyordu. Ama gene de, siz ülkenize dünyanın en özgür ülkesi diyordunuz.

Dünyanın en özgür ülkesi, Kızılderilileri de yok etti. **Buffalo Bill**'in öldürdüğü yaban sığırından çok Kızılderili öldürdünüz siz. O günlerden bu yana, Arjantin ve Şili'deki en iğrenç zorbalarla işbirliği yaptınız, Güney Afrika'yı korudunuz, karşıdevrim örgütlemek için dünyanın en aşağılık katillerini kullandınız. Ve sizin ülkeniz özgürlük ülkesi, öyle mi? ABD'nin gerçekten savunduğu özgürlük bayrağı nedir acaba?

Diyelim, ABD'de bir komünistsiniz, var mı özgürlüğünüz? Dışişleri Bakanlığı'nda ya da herhangi bir devlet görevinde çalışabilir misiniz? TV'de açıkça konuşabilir misiniz? Küba'da bizi eleştirebilirsiniz, ama hiç değilse sizden daha temiziz. Bizim düzenimiz daha temiz, çünkü en iyi özgürlüğün bizde olduğunu ileri sürmüyoruz. (...)

PLAYBOY — Peki, Küba'da herhangi biri sizin gazetelerinizde sizin düzeninize karşı yazı yazabilir mi?

CASTRO— Hayır, bir karşıdevrimci bizim gazetelerimizde yazamaz. Bizim düzenimize karşı yazamaz. Ama ABD'de de bütünüyle aynı şey oluyor, tek fark bizim dürüst olmamız. Siz, bugüne kadarki en iyi özgürlük örneğinin sizde olduğunu söylüyorsunuz. Bir komünistin New York Times'da ya da Washington Post'ta yazdığını ya da CBS televizyonunda konuştuğunu gördüğüm zaman, size söz veriyorum, bütün karşıdevrimcilerin gazetelerimizde yazmaları için kapıları açacağım! Ama önce sizi görelim bir. (...)

PLAYBOY— Devrimden önce hapis yatmıştınız. O günleri nasıl anımsıyorsunuz?

CASTRO— Uzun bir süre tecritte kaldım. **Batista**'nın adamları beni mahkemeye çıkarmak istemiyorlardı, çünkü çok gürültü koparmıştım. İşlenmekte olan bütün suçları bir bir açıklamıştım, dolayısıyla durumun siyasal olduğu açık seçik çıkmıştı ortaya. Sonra, hapishanede çeşitli siyasal etkinlikler örgütledim; bunlardan biri de, tarih, felsefe ve siyaset derslerinin verildiği bir okuldu.

Çamlar Adası'na gönderildim (şimdi bu adaya Gençlik Adası diyoruz) ve orada bulunduğumuz süre içinde örgütlendik. Bir seferinde, anımsıyorum, küçük bir elektrik santralının açılış töreni dolayısıyla **Batista** adaya geldi. **Batista** tam adadan ayrılacağı sırada, biz hapishanede, 26 temmuz ayaklanmasını anlatan marşımızı söylemeye başladık. **Batista** kendi onuruna bir şarkı söylendiğini sandı; kimbilir, belki de Meleklerin İlahisi falan gibi bir şey sanmıştı. Ama marşımızda geçen **"Doymak bilmez zorbalar"** vb. gibi sözleri duyar duymaz, polisler hapishaneye daldılar ve sert, acımasız önlemlere başvurdular. Yoldaşlarımızdan biri (marşımızın yazarı olan bir zenciydi) dövüldü. Öbürleri tecrite atıldı. Ben bir yılı aşkın bir süre hücrede kaldım; gündüzleri elektriğimizi bile kesiyorlardı.

PLAYBOY— Hep bu kadar kötü müydü?

CASTRO— Hapishaneyle ilgili birkaç iyi şey de söyleyebilirim. Zamandan çok yararlandık, çok okuduk, günde 14, 15 saat. Birçok Marksist kitap okudum. Hatta, **"Kapital"**'in bile içeriye girmesine izin verdiler.

PLAYBOY— Sizin ne zaman Marksist olduğunuz konusunda değişik görüşler var. Kimileri, ancak iktidarı ele geçirdikten ve Washington'ın düşmanlığı karşısında komünizme itildikten sonra Marksist olduğunuzu ileri sürüyor. Ama öyle görünüyor ki, hapishaneden kararlı bir komünist olarak çıkmışsınız.

CASTRO— Hayır, ben hapishaneye girmeden önce Marksisttim. Benim hapse atılmamla sonuçlanan Moncada'daki yenilgimizden önce, Marksizme en derin bir biçimde bağlanmıştım. Marksist görüşleri daha önceleri, sosyalizm konusunda kitaplar okuyarak edinmiştim. Kapitalizmin mantıksızlığını, çılgınlığını, salt kapitalist ekonomiyi inceleyerek kavramıştım. **Marx**'ın kuramlarına eğilim duymaya başladığımda, hukukta ikinci sınıftaydım. Bugünkü bilgime sahip değildim, ama Marksist bir eğilimim olmasaydı **Batista**'ya karşı savaşımı tasarlayamazdım. (...)

PLAYBOY— ABD'nin Nikaragua'ya askeri müdahalede bulunacağına inanıyor musunuz?

CASTRO— Askeri müdahale olasılığını yok saymıyorum. **Reagan** yönetiminin Nikaragua konusunda aşırı kaygılı olduğu açık. Daha doğrusu, ABD Başkanı'nın bu

Ben olsa olsa benzeri bulunmayan bir diktatör olabilirim. Burada sizlerin baskısına boyun eğmiş ve her türlü konuyu içtenlikle ve ciddi bir biçimde tartışmaya ne kadar istekli olduğunu göstermiş bir diktatör.

konuda saplantıya varan bir tutumu var, bu konuyla kişisel olarak çok yakından ilgileniyor. Bu durum, belirli bir anda, doğrudan müdahaleye yol açabilir. **Reagan** yönetiminin böyle bir sona hazırlandığı çok açık. Honduras'ta yeni ufak havaalanları kurdular, eski üç havaalanını da onardılar ve genişlettiler. Askeri kara ve deniz üsleri, eğitim merkezleri kurdular, çeşitli birlikler yerleştirdiler. Yapılan askeri eğitim ve manevraların, eğer böyle bir karara varılacak olursa, Nikaragua'nın istilasının koşullarını yaratmaya yönelik olduğu çok açık. Şimdi artık mümkün böyle bir şey; tanklar, zırhlı araçlar, her türlü askeri araç gereç, yani tüm askeri koşullar orada bekliyor.

PLAYBOY— Siz hep, ABD'yi dünyadaki birçok sorunun kaynağı olarak gösterirken, ya Sovyetler Birliği'ni göklere çıkarıyorsunuz ya da Sovyetler Birliği'ni eleştirmekten kaçınıyorsunuz. Oysa birçokları, Sovyet dış politikasını savaş kışkırtıcı ve yayılmacı bir dış politika olarak görüyor. Afganistan'ın istilası, Polonya'da Dayanışma'nın bastırılması da bu görüşü doğruluyor.

CASTRO— Eğer gerçekten kendini tehdit altında hissediyorsa Sovyetler Birliği'nin vurdumduymaz davranmasını bekleyemezsiniz. Bu savaş kışkırtıcılığı suçlamalarının hiçbir tarihsel temele dayanmadığı kanısındayım. Bir an için geçmişe bakalım. Sovyet Devrimi'nin tarihini bilen hiçbir bilim adamı, **Lenin**'in 1917 Devrimi'nin zafere ulaşmasından 24 saat sonra aldığı ilk kararın barış ilan etmek olduğunu, buna karşılık Batı ülkelerinin ilk işinin Rusya'yı istila etmek olduğunu yadsıyamaz. Çarlık imparatorluğunu oluşturan ulusların bağımsızlık hakkına sahip olduğu ilkesini ilk vurgulayan **Lenin**'di.

PLAYBOY— Bizi bağışlayın, ama...

CASTRO— (Sözünü kesmemizi eliyle önleyerek) Daha önce imparatorluğun bir parçası olan ve sonunda bağımsız bir ülkeye dönüşen Finlandiya örneğini verebilirim. Evet, tarih okumuş herkes, **Lenin**'in bu ilkenin yürürlüğe konulması uğrunda büyük bir savaşım verdiğini bilir. Bütün bunlar olup biterken, Batı'nın dört bir yanından Sovyet halkına karşı silahlı eylemlere girişildiği yadsınamaz; saldırıp Kiev'e kadar Ukrayna'ya giren Almanlar, güneyde Fransızlar, kuzeyde Murmansk bölgesinde İngilizler, doğu sınırlarında Japonlar ve Amerikalılar. Herkes katıldı bu işe. Birinci Dünya Savaşı sona ermiş olmasına karşın, Sovyetler Birliği'ne müdahale daha birkaç yıl sürdü.

Daha sonraki yıllarda olup bitenler çok iyi biliniyor: Finlandiya bile faşist Almanya tarafından Sovyetler Birliği'ne saldırı amacıyla kullanıldı. Sovyetler Birliği istila edildi; faşizmin orada yol açtığı kitle kıyımı ve soykırımın çağdaş tarihte bir eşi daha olmadığı inancındayım.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği bir sürü nükleer üsle kuşatıldı. Avrupa, Ortadoğu, Sovyet sınırındaki Türkiye, Hint Okyanusu, Japonya ve öteki Doğu ülkelerindeki üsler. Akdeniz'deki, Hint Okyanusu'ndaki ve Büyük Okyanus'taki askeri filolar da cabası. Nükleer bombalarla, nükleer denizaltılarla, askeri üslerle, gözetleme üsleriyle, elektronik üslerle kuşatıldı; tümden kuşatılmış bir ülke oldu. Bütün bu tarihsel gerçeklikler söz konusuyken, Sovyetler Birliği savaş kışkırtıcılığıyla ve saldırgan davranmakla nasıl suçlanabilir? Sovyetler Birliği'nin topraklarının yakınında meydana gelen olaylara karşı çok duyarlı tepkilerini nasıl olur da açıklayamayız? Sovyetlerin bu güvensizliğinin tarihsel sorumlusu kim acaba? Uluslararası siyaset bu kadar basit bir biçimde açıklanabilir mi?

PLAYBOY— Birçokları, bundan sonraki topyekûn savaşın Güney Afrika'da patlak vereceği kanısında. Irk ayrımına karşı çıkan biri olarak orada neler yapılabileceğini düşünüyorsunuz?

CASTRO— (Tüm söyleşi boyunca kullandığı en heyecanlı sesle) Irk ayrımı, çağdaş dünyada var olan en utanç verici, en sarsıcı ve en akıl almaz suçtur. Ahlaki ve insani açıdan da ırk ayrımından daha vahim bir şey tanımıyorum. Özellikle Nazi faşizmine karşı savaşımdan, bütün eski sömürgelerin bağımsızlığa kavuşmasından sonra ırk ayrımının varlığını koruması, insanlık adına bir yüzkarasıdır. Ne var ki, aralarında ABD'nin de bulunduğu bellibaşlı sanayileşmiş ülkeler, Güney Afrika'ya büyük yatırımlar yapılar, ırkçı rejimle ekonomik ve teknolojik yönlerden işbirliğinde bulundular, silah sağladılar. Gerçekte, Güney Afrika, Batı'nın bir müttefikidir ve bu sistemin ayakta kalmasını sağlayan Batı'dır. ABD, Güney Afrika rejimine karşı uygulanan bütün yaptırımlara sistemli bir biçimde karşı çıkmıştır.

PLAYBOY— Irkçı politikasını terk etmeye zorlamak için Güney Afrika'ya karşı ne gibi önlemler önerirsiniz?

CASTRO— Teknolojik ve ekonomik yardım, silah yardımı almayı sürdürdüğü sürece Güney Afrika değişmeyecek ve şantajcı konumunu koruyacaktır. Güney Afrika, tıpkı Batı'nın öteki faşist müttefiki **Pinochet** gibi, antikomünizm bayrağını eline almış, Batı'nın önünde resmi geçit yapmaktadır.

Doğrusu, merak ediyorum? Son kırk yıl içinde ABD'nin müttefiki olmamış bir faşist rejim var mı? Orta Amerika'da **Somoza**, Guatemala ve El Salvador'daki askeri diktatörlükler; İspanya'da **Franco** rejimi; Portekiz'de **Salazar** rejimi; Güney Kore'de faşist askerler; ve **Stroessner**, Arjantin, Uruguay ve Brezilya'daki askeri diktatörlüklerin yanı sıra **Duvalier** rejimi. ABD'nin yakın müttefiki olmayan tek bir gerici, faşist devlet bilmiyorum. (...)

PLAYBOY— Güney Afrika konusunda çok heyecanlısınız. Ama Küba, Afrika'daki geniş çaplı askeri müdahalesinden dolayı çok suçlandı. Etiyopya ve Angola gibi ülkelere Küba birliklerinin gönderilmesini nasıl açıklıyorsunuz?

CASTRO— Ülkemizin dışına ilk kez 1975'te, tam Angola bağımsızlığına kavuştuğunda Güney Afrika'nın bu ülkeyi istila ettiği sırada askeri birlik gönderdik. Hiç kuşkusuz saldırıya yüzyüze olan Angola'nın yanı sıra, Güney Afrikalı ırkçılara ve faşistlere karşı gerçekten savaşan tek ülkeyiz. Küba'nın bu eylemine bütün Afrika ülkelerinin her zaman hayranlık ve şükran duyduğundan kuşkunuz olmasın. Güney Afrikalıların yeni bir harekatına karşı Angola'yı savunmak üzere birliklerimiz hâlâ orada. Birilerinin ırkçılara karşı savaşmasını gerektiren beklenmedik bir durumdu bu, hepsi o kadar; yoksa, ABD'nin ileri sürdüğü gibi, Sovyetler Birliği'nce düzenlenen daha geniş bir planın bir parçası değildi.

PLAYBOY— (...) Söyleşimizin sonlarına yaklaşırken, yine kişisel bir konuya geçelim. Hâlâ coşkulu bir okur musunuz? Okumaya vakit bulabiliyor musunuz?

CASTRO— Zamanla beğenim değişmiş olmasına karşın, evet. Gençliğimde, hiç kuşkusuz, örneğin edebiyat yapıtları ve romanlar şimdikinden daha çok ilgilendiriyordu beni. İyi bir roman okumak kuşkusuz çok hoş, çok eğlendirici; bu yüzden epey roman okudum. Çok iyi anımsıyorum, hapiste geçirdiğim 22 ay boyunca, günde 15-16 saat okumama yetecek kadar kitap bulamıyordum. Edebiyat, ekonomi, tarih ve siyasetle ilgili yapıtlar okudum, ama bütün yaşamım boyunca daha çok tarih kitapları, yaşamöykülerini, doğa üstüne kitapları, anlatıları yeğledim. **Churchill**'in anılarından (çok hantal olmasına karşın, tarihsel bilgiler açısından ilginçtir) **De Gaulle**'ün anılarına kadar pek çok anı kitabı okudum. Dünya Savaşları ve o dönemlerde meydana gelen önemli olaylar üstüne de birçok kitap okudum. Gerek Batılı devletlerin, gerek Sovyetlerin gerçekleştirdiği eylemleri inceleyen kitapların çoğunu okudum. Anı kitaplarını, özellikle askeri eylemlerle ilgili anlatıları neredeyse tümüyle okudum. Bu tür edebiyat her zaman ilgimi çekti.

Arada bir dilin köklerine dalarım ve bugüne kadar yazılmış en güzel yapıtlardan biri olan **Cervantes**'in **"Don Kişot"**unu yeniden okurum. Eğer yer insanı sıkan o uzun bölümleri olmasaydı, **"Don Kişot"**tan her gün bir parça okurdum.

Sonra, **Hemingway**'in bütün yapıtlarını okudum; hatta kimilerini birkaç kez. Daha çok yazmamış olması beni gerçekten üzüyor. **Garcia Marquez**'in romanlarının, öykülerinin, tarihsel yapıtlarının ve gazete yazılarının da çoğunu okudum. Dostum olduğu için, övgüye hiç girmeyeceğim. (...)

PLAYBOY— "Don Kişot"tan söz ettiniz. Bir kişi olarak Don Kişot'la özdeşleşebileceğiniz herhangi bir şey var mı?

CASTRO— Bence, doğruluk tutkusuyla, şövalyelik ruhuyla, her gittiği yerde yanlışları düzeltme, devlere karşı savaşma coşkusuyla Don Kişot'u en çok bir devrimciye benzetiyorum. **"Don Kişot"**un, şövalyelik masallarını alaya almak için yazıldığı söylenir. Ben son derece açık yüreklilikle yazıldığı inancındayım. Gerçekte, **"Don Kişot"**, insanoğlunun düşlerinin ve idealistliğinin en olağanüstü yüceltilişlerinden biri; her şeyden önce de çok ilginç. İki karakter var: Ayakları yere basan, tüm sorunları ölçüp biçen ve öğütler veren, tüm ayrıntıları anımsayan bir temkinlilik timsali olan Sanço Panza. Ötekiyse, durmadan savunulacak bir dava düşleyen biri. Don Kişot'un çılgınlığı ile devrimcilerin çılgınlığı birbirine benzer; ruh aynı ruhtur. Bu karakteri çok severim. Hiç kuşkum yok, Don Kişot Kuzey devinin karşısına dikilmekte de bir an duraksamazdı. (...)

PLAYBOY— Sonsuza kadar yaşamayacağınız açık. Yerinizi alacak kişi konusunda bir tasarınız var mı?

CASTRO— Doğrusu, ölmek için yapılmış bir planım yok. Size şunu söyleyeyim: Devrimin başlangıcından bu yana, ta ilk yılından bu yana, özellikle de CIA'nın benim yaşamımı kısaltma planlarının farkına varmaya başladığımızdan bu yana, bir başka yoldaşım, bugün partinin ikinci sekreteri olan **Raul Castro**'nun, böyle bir durumda hemen önderliği üstlenmek üzere ön aday olmasını düşündük. Kanımca, seçilen yoldaş benim erkek kardeşim olduğu için değil, deneyimi ve devrimci yetileri dolayısıyla en uygunudur.

PLAYBOY— Yarın görevden ayrılsanız, Küba'da ne olur?

CASTRO— Bu soruda ölmüş sayılmıyorum değil mi? **(Gülerek)** Şöyle söyleyeyim; Yarın bütün görevlerimi bırakacak olsam, her şeyden önce halkın bunu kavramasını sağlayacak gerçekten inandırıcı bir neden olmalı; görevi bırakışım akla uygun, doğal ve doğrulanabilir olmalı. **"Artık çok sıkıldım ya da kendi hayatımı yaşamak istiyorum"** deyip görevlerimi bırakamam. Gerek benim açıklamam, gerek halkın anlaması güç olur. Sonra, halk bir insanın elinden gelen her şeyi yapması gerektiği, en büyük önceliği devrimci yükümlülüklere vermesi gerektiği düşüncesiyle beslenmiş durumda.

Gerçi devrime hâlâ yararlı olabilirim ve yeni katkılarda bulunabilirim (daha hâlâ zaman isteyen bazı işler var), ama en küçük bir kuşkum yok ki yarın görevi bırakacak olsam, halkın devrimde oynadığım role ve gösterdiğim çabalara ilişkin değerlendirmesi gerçekten çok olumlu olur. Bu, kesinlikle her şeyin mükemmel olduğu ya da hiç hata yapılmadığı anlamına gelmiyor. Ama eminim ki, hizmetlerim konusunda çok iyi düşünülürdü. En küçük bir kuşkum yok bundan.

PLAYBOY— Söyleşimizi düşsel bir soruyla noktalayalım. Sizin açınızdan harikulade bir olay: Diyelim, sizin önerdiğiniz gibi ABD Latin Amerika'nın dış borçlarını sildi, ayrıca fazladan büyük çapta yardım önerdi. Başka bir deyişle, Latin Amerika'ya karşı sizin hak ettiğini düşündüğünüz doğrulukla davranmayı önerdi. Bu durumda ne yapardınız? Görüşlerinizi yeniden gözden geçirir miydiniz?

CASTRO— Eğer ABD bu dediğinizi kendiliğinden yapacak olursa, böylesine bencil ve yeni sömürgeci bir sistem böyle bir cömertliği gösterecek olursa, bu gerçek bir mucize olur, ben de bu olay üstünde düşünmeye başlarım. Hatta, bazı tanrıbilimcilere danışmak ve bu alandaki bazı düşüncelerimi gözden geçirmek zorunda kalabilirim. Böyle bir olay gerçekleşirse, bir manastıra bile kapanabilirim.

PLAYBOY— Söyleşimizin başlarında, kendinizi bir diktatör olarak görüp görmediğinizi sormuştuk. Bu suçlamayı yine reddediyor musunuz?

CASTRO— Olsa olsa, benzeri bulunmayan türden bir diktatör olduğumu söyleyebilirim; burada ABD'den gelen bir gazeteci ile bir senatörün baskılarına, işkencelerine, isteklerine ve zorlamalarına boyun eğmiş ve her türlü konuyu açıkça, içtenlikle ve ciddi bir biçimde tartışmaya ne kadar istekli olduğunu göstermiş bir diktatör.

(Türkçesi: Celal ÜSTER)

Halk beni bir komşusu gibi kendinden biri gibi görüyor. Bence halkta bir yakınlık duygusu var. Yüksek mevkiler, ünlü kişilikler karşısında sinmiyorlar. Ve bana Fidel diyorlar.

BUGÜNÜN GÖZÜYLE

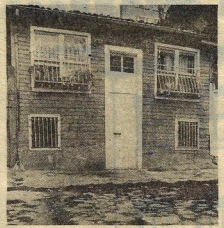

İLBER ORTAYLI

Eski İstanbul evleri

20. *yüzyıl başında büyük kargir tuğla binalar Beyoğlu'nda, Sirkeci'de, Gümüşsuyu'nda yükselmeye başladı. "Art Nouveau" yahut "Jugendstyl" denilen uslubun ilginç örneklerinin görüldüğü bir şehirdir İstanbul*

Ahşap evlerin herbiri sanat eseridir, hoştur, zarif şeylerdir; doğru... Bu evleri koruyalım ve onaralım; çok doğru. Zaten koruyup onarmaya da başladılar. Ama insanın içi cız ediyor. Çünkü bu semtlerin etrafında itfaiyeyi boşuna arıyorsunuz.

Ahşap mahallelerin her köşesinde ayrı özel depolu bir yangın musluğu, hortum, alarm düzeni olması lazım. Oysa eskilerin deyişiyle, "Huda nekerde, harik ٔ zuhur ettiğinde" koşturacak tulumba takımımız bile yok. Asırlık dar sokakların iki tarafına istif istif park edilen binek arabalarını itfaiye semte yetişse bile yarıp geçene kadar ateş işini bitiriyor, örneklerini görüyoruz. Ve sonra da ertesi gün gazetelerde "tarihi falanca köşk yandı bitti kül oldu" diye okuyup vah vah çekiyoruz. Arnavutköy'de, Salacak'ta, Beykoz ve Sarıyer'de onarılmaya başlanan ahşap evler, köşkler, yalıları korumak, sahiplerini yüreklendirmek için önce itfaiye sorununu çözmek gerekir.

Ahşap mimari, kendine özgü bina biçimi, getirdiği yaşam tarzıyla hemen bütün Makedonya, Bulgaristan, Ege, Karadeniz ve Anadolu'da yaygındı. Çevreye göre, yer yer yapı malzemesinde farklılıklar görülürdü. İmparatorluğun başkenti ahşap bir metropoldü. İstanbul'un profilini seyreden biri; yeşilliğe iç içe geçmiş ahşap şehrin ortasında yükselen, taş işçiliğinin harikası camileri, bedestenleri görünce büyülenirdi. Ahşap evin zarafeti yanında, bir yaşama kolaylığı da vardı; ama zorluklarını da unutmamak gerekir. Geçen asırlarda hele yöneticiler, İstanbul'un ahşap evlerini öyle pek sevmezlerdi. İçinde yaşayanlar taş binalara ne zaman heveslendiler, bilinemez. Ama apartman hayatımıza girdikçe; Allah'ın günü tahta fırçalayan, tahtakurularına karşı tütsü yakan, fare avlamak zorunda kalan ev kadınlarıyla, ikide bir dam aktartıp, öteyi beriyi onartmaktan bunalan evin beyleri, gittikçe yaka silker oldular. Üstelik, şiddetli depremlere bile dayanan ahşap ever, şöyle bir hafif rüzgâr kıvılcımları savurduğunda mahalle mahalle yanıyorlardı. Komşuda yanan evin kirişlerinden fırlayan kızgın çiviler, bir yangın bombası gibi etrafa yağar ve birkaç ev öteki hane halkını sokakta bırakırdı. Onun için Fatih'te yangın çıksa Aksaray, Dizdariye'dekiler derhal alarma geçerdi; rüzgârın elini ne kadar çabuk tutacağını kimse bilemezdi. Ahşap ev kolay yanardı, ama yangından mal kurtarmak kolay değilse de can kurtarmak kolaydı. Kimse yangında dört duvarın arasında sıkışıp kalmazdı. Can kaybı asıl taş binalar yanarken olur. Haziran 1870'te büyük Beyoğlu yangınında ahşap binalardan herkes kaçıp kurtulmuşken, kârgir binalarda yüzden fazla can telef olmuştu. Kârgir binaların yanmayacağına inananlar, işi ağırdan almış olmalıydılar. Bu yangında aşırı soğukkanlı davranan ve majestelerinin görkemli elçilik binasının tutuşmayacağına inanan İngiltere büyükelçisi de, binanın tutuştuğunu görünce canını zor kurtaranlardandı. Bu yangından sonra hükümet, Macaristan'daki modele göre bir itfaiye nizamnamesi hazırladı ve kurulan örgütün başına da Macaristan'dan **Kont Secheny**'yi getirdi. Kont Secheny Paşa, İstanbul itfaiye kumandanı olarak, güzel kızı Vanda ile birlikte başkentin renkli tiplerinden biriydi.

Aslında 16. yüzyıldan beri her yangından sonra, mimarbaşı ve sadrazam yeni evlerin kârgir olarak yapılmasını gözetirdi. Bu konuda çıkan emirnameler hiç de az değil, ama dinleyen kim. Nedenleri var; ahşap evin malzemesi ucuza taşınırdı. Kışın güneşe açıktı, kolay ısıtılırdı. Yazın da bugünkü yalınkat tuğla veya briket binalar gibi sıcaktan bunaltmazdı. Depreme karşı dayanıklıydı. Taş işçiliğin alâsı kamusal binalarda görülürdü. Kuşkusuz böylesine bir işçiliğin herkesin kesesine uymadığı açıktı. 16. yüzyılda İstanbul'u gezen bir seyyah, Schweigger; "Türklerin en güzel en görkemli eserleri ibadet yerleridir. Bütün sahte dindarlar gibi onlar da Tanrı'yı aldatmak için bu yolu seçmişler, oturduklarını evlerin ise eve benzer yanı yok" diyor. Ama ahşap binaların güzelliği konusunda sonra gelen ecnebiler, daha değişik ve olumlu betimlemelerde bulunuyorlar. Ahşap bina, İstanbul'un ta Bizans'tan beri en tipik konutuydu. Konut yapımında bazı yasaklar vardı; sur diplerine, suyolu (yani kanalizasyon) üzerine ev yapılamazdı. Süfli (tek katlı) ve fevkâni (yüksek) yapıların nereye yapılacağı belliydi. Bazı yerlerde cumbaların ve sundurmaların taşırılması yasaktı. Ama bu yasaklara da her zaman uyulduğunu söylemek zor.

Evlerin ses geçiren ince duvarlarından dolayı yüksek sesle konuşmak, tartışmak pek âdet değildi. Dedikoduya fırsat vermeyecek biçimde yaşamak, hareket etmek ve konuşmak İstanbul halkına bu evlerin getirdiği bir alışkanlıktı. Kafesli pencerelerden sadece sokak değil, karşı taraf da gözlenebilirdi. İnsanlar her an cemaatin gözünü üstünde hissederdi. İlk yapıldığında kırmızı, sarı aşı boyasıyla boyanan evler, güneşten yağmurdan kararıp çürüyüp, yangında çıra gibi tutuşmaya hazır beklerlerdi. İstanbul yangınlarında bütün devlet örgütü sorumluluk yüklenir, mahallelilerin tulumba takımları da gönüllü itfaiyecilik yapardı. Tulumba takımlarının yardımları kadar, zengince ever yanarken; ev sahibinin kurtaramadığı nesneleri kendileri kolaylarına kurtardıkları da olurmuş. Ateş ortalığı sardığında herkes eline geçeni sokağa atar, bir şey kapardı. Yangın anıları arasında dinlemiştim; hatunun biri mücevherlerini sakladığı torba diye, sabun torbasını kapıp fırlamış sokağa... İstanbul yangınları, nice yazmanın, elişinin, sanat eserinin eridiği bir fırındı.

Ahşap evleri kârgire çevirmek, Tanzimat dönemi yöneticilerinin başlıca uğraşlarından biriydi. Büyük Reşit Paşa, daha Londra elçiliğindeyken; 'nasıl becerilse de, taş yapı işçiliği ve ustalığı geliştirilse' sorunu üzerinde projeler yazıp, Bab-ı Ali'ye gönderiyordu. Avrupa'da inşaat ustası yetiştirtmek bile düşünülmüştü. Açıkçası, kârgir bina yapacak usta, hiç de sanıldığı kadar çok değildi. Bazı kamusal yapıların dışında, kârgir konut yapacak kadar ne usta, ne malzeme, ne de yeterince para vardı toplumda. Tuğla sözü, İtalyanca "tegola"dan (yani kiremitten) gelir, yabancı ve lüks bir maddeydi. O zaman her yerde tuğla ocakları yoktu. Kerpiçle kereste, sivil mimarinin başlıca iki malzemesiydi. 19. yüzyılda hükümetin teşviki ve girişimi, toplumun bazı kesimlerinde artan servetin etkisiyle; İstanbul, İzmir, Selanik gibi yerlerde kârgir yapılar artmaya başladı. İstanbul'da Akaretler, Kumkapı'da Protestan Ermeni Okulu'nun sokağı ve Fener'de Bulgar Vakfı, bitişik nizam kârgir konut örneklerinin bazıları. Başkentte ve taşrada kamusal binalar kârgir olarak yapılıyordu. Çıkan yangınlardan sonra, hükümet, yeni yerleşim planları hazırlatıyor, yangın yeri haritaları yaptırıyordu. Ama boşuna; para kıtlığı, yazışmalar, düzensizlikler derken ahşap yapılar gene yangın yerlerine doluyordu. Yöneticilerin bu gayreti sadece kundakçılık dedikodularının çıkmasına yarıyordu. Birinci büyük savaştan önceki Fatih yangınını hükümetin kundakladığı, Edirne yangınını, gayretli çalışması ve imar faaliyeti bazılarını sinirlendiren belediye reisi Dilaver Bey'in kasten söndürtmediği gibi dedikodular kulaktan kulağa fısıldanıyordu.

20. yüzyıl başında büyük kargir tuğla binalar Beyoğlu'nda, Sirkeci'de, Gümüşsuyu'nda yükselmeye başladı. "Art nouveau" yahut "Jugend styl" denilen üslubun ilginç örneklerinin görüldüğü bir şehirdir İstanbul... Asmalı Mescit Sokak'ta restore edilmekte olan iki tanesi, Tünel'den çıkınca Beyoğlu'na doğru Esnaf Dernekleri Konfederasyonu binası, Büyük Postane karşısındakiler bunlardan birkaçı. İstanbul ve diğer kentler, yavaş yavaş kalfa eliyle betonlaştı. Kırk yıldır bu çırkinliği göremedik, tedbir alamadık. Aslında artık kalfa işi gudubet yapılara da söyleyecek fazla sözümüz yok; en güzel yerlere kondurulan bazı diplomalı mimarların işi, onlarınkini de aratır. Betonlaşma kaçınılmaz bir gelişme; ama bu süreç, akademik bir estetikle, sağlıklı kent planlamasıyla birlikte yürütülemedi.

Toplumun bazı kesimlerinde artanservetin etkisiyle Beşiktaş Akaretler'deki evlerde yerlerini bitişik nizam kargir evlere bıraktı.

Sirkeci'de Büyük Postane karşısındaki bu bina artık sayıları gittikçe azalan 19 yüzyıl kargir ev örneklerinden biri (Fotoğraflar: ENDER ERKEK)

Federal Almanya casusluk olayıyla altüst

Casusu boş bırakırsan...

Gizlilik tabusunun cazibesi sınırsızdır. Onunla karşılaşan herkes ve her şeyi sarar sarmalar... Sırlarla ilgili iş yapan örgütler gizli haline gelir. Gizlenmesi gereken, kimin gizli bilgi taşıyıp kimin taşımadığıdır. Her şeyden önce de neyin gizli olup neyin olmadığı gizlidir. Belki asıl devlet sırrı da budur. Devlet sırrı eski kabile reislerinin ve büyücü kralların gizli büyüsünün somut halidir. İktidar sahibi olmanın sırrının ta kendisidir. Varlığı urpertici bir saygı uyandırır, ifşa edilmesi isterik bir öfke doğurur. Hans Magnus Enzensberger

EROL ÖZBEK

Federal Almanya'yı altüst eden olaylar zinciri 8 ağustos günü gazetelerde yer alan küçücük bir haberle başladı. Ekonomi Bakanı **Martin Bangemann**'ın sekreteri **Sonja Lüneburg** birkaç gündür işe gelmemişti.

Durumdan kuşkulanan polis 61 yaşındaki sekreter kadının evinde arama yapmış ve belge kopya etmekte kullanılan bazı malzemeler bulmuştu. Ardından birkaç günlük aralarla yeni kaybolanlar oldu: İkinci Dünya Savaşı sırasında Doğu Avrupa'dan göç etmek zorunda kalan milyonlarca Alman'ı temsil etme iddiasındaki **"Sürgünler Birliği"** örgütünün muhasebecisi **İlse Ursula Richter,** orduda kuryelik yapan **Lorenz Betzinger,** Anayasa Koruma Örgütü'nün karşıcasusluk şefi **Hans-Joachim Tiedge** ve Devlet Başkanlığı sekreteryasından **Margarethe Höke.** Tiedge'nin kaybolmasıyla iş daha ciddiye alınmaya başlamıştı, ama bütün bu kişilerin casus olabileceği konusundaki yorumlara rağmen Doğu Alman Resmi Haber Ajansı ADN'nin 23 ağustos cuma günü geçtiği kısacık haber bomba etkisi yarattı: **"Yıllardır Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Anayasa Koruma Örgütü'nde karşıcasusluktan sorumlu hükümet görevlisi Hans - Joachim Tiedge Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne geçmiş ve ilitica talebinde bulunmuştur. İltica talebi DAC'nin yetkili mercileri tarafından incelenmektedir.**

Hans - Joachim Tiedge

1982'ye kadarki sosyal liberal hükümetin Hür Demokrat İçişleri Bakanı **Gerhard Baum,** şimdiki Bakan **Friedrich Zimmermann** tarafından **"Güvensizlik Bakanı"** olarak adlandırılıyordu. Baum, gizli servislerin RAF örgütünün terörist faaliyetleri nedeniyle sürekli gündemde kaldığı zor bir dönemi yönetmiş ve bu dönemi boyunca **"Federal Suç Dairesi"** (Ağır ve örgütlü suçlar ve terorizmden sorumlu federal polis örgütü) Müdürü **Horst Herold**'u ve Anayasa Koruma Dairesi Müdürü **Richard Meier**'i yakından izliyordu. Her hafta onlarla buluşuyor, orta düzeyde ajanlarım özel durumlarını bile öğreniyordu. Baum bugün bunun nedenini şöyle açıklıyor: **"Neler oluyor, öğrenmek istiyordum. Bunun riski, sonradan sorumluluktan kaçamayacak bir duruma düşmekti, ama gidişi etkileme şansı da doğuruyordu."**

Yabancılar politikasında sertlikle ün yapan Zimmermann ise terörist ve casus avıyla uğraşanları başıboş bırakmıştı. Hatta "Der Spiegel"e göre gizli servis müdürleriyle görüşmelerinde karşısındaki daha sözünün sonuna gelmeden ayağa kalkıp gidiyordu. Casusluk riskli, sorun yaratan bir alandı. Örneğin Demokratik Almanya ile ilişkilerden sorumlu iki sosyal demokrat müsteşar, bakanlık kaynaklarını yasadışı olarak kullanmaktan yargılanıyor. Nereye harcadıklarını kanıtlayamadıkları para ise söylediklerine göre casus takaslarına gitmişti. Hafiyle Doğu Alman gizli servisinden **"3 adet Batı Alman casusu karşılığında 228 bin mark tahsil edilmiştir"** diye fatura almak mümkün değildi. Casusluk sektöründen en canlı olduğu ülkede bulunduğunun bilincindeki Zimmermann da son olayla bu tavrin semeresini görmeyi umuyordu: Başbakan **Helmut Kohl** acele Zimmermann'ı desteklediğini açıkladı ve birkaç saatlik bir arayıştan sonra günah keçisi olarak Federal İstihbarat Örgütü BND'nin Müdürü **Heribert Hellenbroich** saptandı. Hellenbroich ağustosa kadar Anayasa Ko-

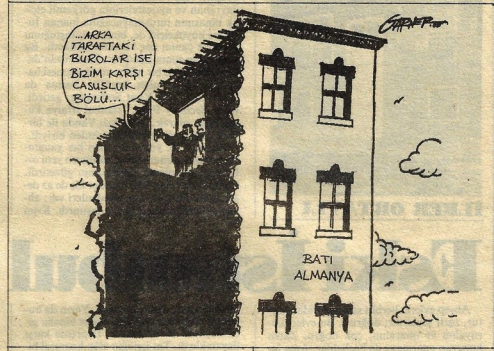

Doğu Almanya'nın, Kohl Hükümeti'ni düşürmek için hazırladığı komplo

Tüm dünyanın casusluk skandalını ilgiyle izlediği bir ortamda Federal Almanya'nın Yeşil-Alternatif yayın organı "Tageszeitung", Askeri İstihbarat Örgütü MAD içindeki kendi "ajanı"yla bir görüşme yayımlayarak, olayın "perde arkasını" aydınlattı. Görüşmeyi aşağıda aktarıyoruz:

— Sayın Nordhoff, Anayasa Koruma'nın karşıcasusluk şefi karşı tarafma geçti. Tepkiniz ne oldu?

NORDHOFF— Önce bir oh çektik, Kiessling olayındaki gibi bu dert bizim başımıza değil de onların başına geldi diye.

— "Dert" diye geçiştiriyorsunuz. Oysa başta panik vardı.

NORDHOFF— Tabii dıştan bakınca olay dramatik görünüyor. Ama içten bakarsak bu sıradan bir şey. Tabii Tiedge gibi üst düzeydeki adamların karşı tarafa geçmesi sık görülmüyor, ama her istihbarat görevlisi, mesai arkadaşının ya da amirinin çift taraflı bir casus olabileceği varsayımından hareket etmelidir. Orta ve küçük çaptaki ajanlar açısından köstebeklerin ortaya çıkması günlük işlerdendir.

— Askeri istihbaratın rahatlaması, gizli servisler arası rekabetten mi kaynaklanıyor?

NORDHOFF— Bu bir tür mesleki yarışma diyelim. Ama onun ötesinde herkes aynı amaca hizmet ediyor, bazı yanlış anlamalar ve patırtılar olsa da. Ama biz fanatik değiliz. Basında **"En büyük Alman haini"** diyorlar. Bu biraz futbol taraftarlarının tavrını andırıyor, hani Beckenbauer, Bayern Münih'ten Hamburg'a transfer olursa spor basını "kalleş" diye inler ya... Profesyoneller için bu normal bir şey.

— Ama uğradığınız zarar Bayern'inkinden fazla değil mi? Ajanlarınız yakalanacak, stratejiler mahvolacak, lojistik yeniden düzenlenecek...

NORDHOFF— İyi bir servis, yaratıcı ve esnek olmalıdır, yeni koşullara ayak uydurabilmek gerek. Kaldı ki Bayern Münih de Hamburg'u yine yenecektir. Eski üst düzeydeki adamları Hamburg'a tüm taktikleri ve kişisel bilgileri verse bile. Üstelik, **Tiedge** karşı takıma transfer olmakla kendi kendine oyundan çıktı. Artık bir zarar veremez.

— Ama konuşacak...

NORDHOFF— Neyi anlatacak? Bildiklerini anlatmak için evini Doğu Berlin'e taşımak zorunda değildi. Federal Almanya'da yükselme şansları varken, onlara çok daha yararlı olurdu. İşin püf noktası da bu: Doğu Almanya neden süper oyuncusunu şimdi yaktı?..

— Tiedge'nin kaçışı herhalde sekreterlerin deşifre olmasıyla ilgili...

NORDHOFF— Tiedge ne başcasustu, ne de tehlikeye düştü. Mükemmel kamuflaj olmuştu: Dikkati çekmekten kaçınacak herhangi bir casusun asla yapmayacağı her şeyi yapıyordu. Hatta komşuları ayyaşlığının yanı sıra, gizli belgeleri sağa sola bırakmasından rahatsız olmuştu. Mükemmel bir yanıltma taktiği.

— Peki neden kaçtı?

NORDHOFF— Hiçbir gizli servis böyle bir bağlantı adamından kolayca vazgeçmez. Daha önemli, yani siyasi nedenler olmalı. Bu olayın kime yaradığı, kime zarar verdiği sorusunu sormak gerekiyor. Gayet basit: Hükümete zarar veriyor, muhalefete yarıyor.

— Sosyal Demokrat uzman Ehmke, olayın tüm ülkeye zarar verdiğini söylüyor.

NORDHOFF— Klasik bir siyasi yanıltma. Ocak 1987 seçimleri yaklaşırken Sosyal Demokrat Parti kaynıyor. Daha bugünkü gazetelerde, Helmut Schmidt'ın adamlarının partinin sol kanadı tarafından nasıl tasfiye edilmeye devam edildiği yazıyordu. Sağ kanat, Yeşiller'le koalisyon ihtimalinden korkuyor ve 1987'de bir daha seçim kaybetmek istiyor ki 1991'de kendini toparlayıp kendi başına iktidar olsun. Sol kanat ise (Rau ve Vogel vs.) partinin sağ kanadının kampanyayı sabote çabalarını görüyor. Bu sabotaj, hükümetin olmayacak suçlama malzemelerini kendi eliyle sunmasıyla zorlaşıyor.

— Tiedge'yi (İçişleri Bakanı) Zimmermann yollamadı ya...

NORDHOFF— Tabii ki hayır. Düşünün hele: Doğu Almanya'nın tüm partilerde gözü kulağı var. Bu durumu da biliyor. Muhalefetin büyük bölümü hükümete karşı faaliyet yapmazsa hükümet nasıl değişir? Muhalefeti mücadeleye zorlayan skandallar çıkararak. Onun Doğu'ya alınmasının tek amacı, iç güvenliğimizin ne kadar kötü olduğunu göstermek olabilir.

— Yani 'skandalı Doğu Almanya hazırladı' mı diyorsunuz?

NORDHOFF— "Güvenlik" kaygısının sağcı sosyal demokratları bile harekete geçireceğini bilirsiniz. Şimdi CIA bize, ancak KGB'nin de bir hafta sonra zaten Amerikan dergilerinde okuduğu bilgileri vercek. Bu durumda sağcı sosyal demokratlar susamayacaktır.

— Sayın Nordhoff, bu görüşme için size teşekkür ederiz.

(Not: Tageszeitung herhangi bir not koymamıştı, ama bu görüşme hayalidir.)

ruma Örgütü'nün müdürlüğünde bulunmuştu, dolayısıyla Tiedge'nin doğrudan doğruya amiriydi. Ondan o sorumluydu.

ÇİMLERİNİ BİÇMİYORDU, ÇÖPLERİ TOPLAMIYORDU

Tiedge'nin Demokratik Almanya'ya kaçmasının ardından herkes **"Belliydi onun böyle bir sorun yaratacağı, hem ayyaştı, hem aile sorunları vardı"** görüşünde birleşti ve hep birden onu buna rağmen görevinde tutan eski patronu Hellenbroich'e beddua okumaya başladı.

Hans-Joachim Tiedge'nin casus romanlarındaki tiplerle hiçbir benzerliği yoktu. Şişmandı, bu yüzden şeker hastalığı vardı, meslektaşları onu pasaklı buluyordu; üç yıl önce karısının ölümünden sonra yetişkinlik çağına yaklaşan kızlarıyla arasındaki kavgaları o kadar gürültülüydü ki, tüm mahalle duymuştu. Tiedge sabaha kadar o bar benim, bu bar benim dolaşıyordu. İçkili olarak otomobil kullanmaktan dolayı ehliyetine el konmuştu, bu yüzden eve taksiyle dönüyordu. Bahçesindeki çimlerini biçmiyor, bahçesinin bir köşesinde bir çuvalda içtiği içkilerin şişeleri birikiyordu, bu da komşuların gözünden kaçmıyordu. Mahalleden emekli bir subay bu konuda Anayasa Koruma Örgütü'ne bir şikâyet mektubu göndermişti. Bütün mahalle aynı zamanda onun karşıcasusluk şefi olduğunu biliyordu. Bu hiç de hoş değildi.

Ursula Richter

Lorenz Betzinger

Sonja Luneburg

Hellenbroich onunla özel olarak ilgilenmişti. Ona borç para bulmuştu. 115 kilonun verdiği rahatsızlığın hafiflemesi için onu bir zayıflama kliniğine göndermişti. Ama aile sorunları ağırdı ve Hellenbroich çıkmaza saplandı: Tiedge'nin gidişi tehlikeliydi, fakat onu görevden alması halinde ya intihar edecekti, ya da başka bir çılgınlığa kalkışabilirdi. Hellenbroich, **"O bir iş hastası"** diyordu. Ona para kazandıran, onu yaşatan tek şey göreviydi ve görevi elinden alındığında onu bir yere kapatmadıkça sorun çözülemezdi. Bir güvenlik görevlisi çözüm formülünü gayet açık görüyor: **"Tek çözüm onun intihar etmesi."** Hellenbroich Federal İstihbarat BND'ye müdür olup, yerine **Pfahls** geçtiği zaman, Tiedge hakkında güvenlik soruşturması açıldı. Pfahls'ın Hellenbroich ile ilişkisi iyi değildi, üstelik kendisine bağlı olarak çalıştığı kısım şefi **Rombach**, Hellenbroich ile kavgalıydı, bu yüzden onun adamı Tiedge ile hesaplaşmaya niyetliydi. Tiedge kayboldu, meslektaşları son ana kadar hep Tiedge'nin intihar etmiş olması temennisini içlerinde taşıyordu. Tiedge daha sonra Batıya gönderdiği bir mektubunda özel sorunlarından kaçtığını bildirdi. Meslektaşları da bunu inandırıcı buluyor ve onun Doğu Almanya'ya kaçana kadar casusluk yapmamış olduğu kanısındalar.

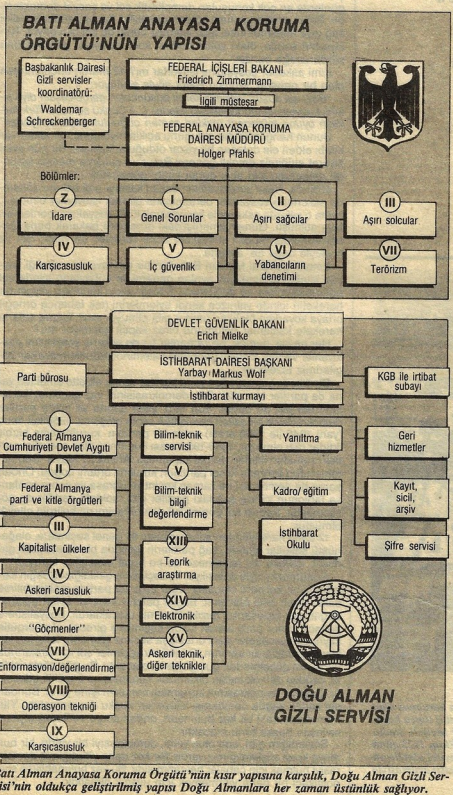

Batı Alman Anayasa Koruma Örgütü'nün kısır yapısına karşılık, Doğu Alman Gizli Servisi'nin oldukça geliştirilmiş yapısı Doğu Almanlara her zaman üstünlük sağlıyor.

Kohl hükümeti ve Flick olayı

İki eski Ekonomi Bakanı Lambsdorff ile Friderichs'in Flick şirketinden rüşvet almasi Yeşiller hariç tüm partileri kamuoyunda zan altında bırakıyor.

Başbakan **Helmut Kohl**'un hükümeti skandal sayısı ve skandalların boyutlarıyla tarihte hak ettiği yeri alacak gibi görünüyor. Halen yankısı süren skandalların en önemlileri tüm partilerin karıştığı (Yeşiller hariç) parti bağışlarının paravan **"hayır kuruluşları"** aracılığıyla vergiden kaçırılması, Flick şirketinin Hür Demokrat ve Hıristiyan Demokrat partilerin önde gelen liderlerine bol miktarda yaptığı bağışlar (mevzuata aykırı olarak beyan edilmemiş paralar söz konusu), parlamentonun Hıristiyan Demokrat Başkanı **Rainer Barzel**'in bu görevi sürerken bir şirketten hiçbir iş yapmadan maaş alması (bu yüzden istifa etmek zorunda kaldı). Haberleşme Bakanı **Christian Schwarz-Schilling**'in milyarlarca markllık kablolu televizyon projesini açıklamasından sonra bu konudaki ihalelerin başlıca adayı bir şirkete kendisinin ve karısının ortak olduğunun anlaşılması, Savunma Bakanı **Günther Wörner**'in askeri istihbarat örgütü MAD'dan aldığı yalan yanlış bilgilerle NATO Başkomutan Yardımcısı Orgeneral **Günther Kiessling**'i görevden alması, sonra özür dilemek zorunda kalması, Başbakan Kohl'un ABD Başkanı Reagan'a bazı SS askerlerinin de gömülü olduğu bir askeri mezarlığı ziyaret ettirmesi ve Hür Demokrat Ekonomi Bakanı **Otto Lambsdorff**'un 135 bin mark rüşvet aldığının ortaya çıkması. Sonuncusu gerçi Kohl hükümetine Helmut Schmidt döneminden kalmıştı, ama Kohl, Schmidt'in ortağıyla birlikte skandalı da devraldı, hatta Lambsdorff'a dolayısıyla skandala da sahip çıktı. Bir hafta önce Lambsdorff'e ondan önceki Ekonomi Bakanı Hans Friderichs yargılanmaya başladı. Sanık sırasındaki üçüncü sanık ise Flick şirketinin o zamanki yöneticisi Eberhard von Brauchitsch idi. 1982 yılında **"Der Spiegel"** tarafından kamuoyuna açıklanan skandal, 1983 sonlarında savcılığın Lambsdorff, Friderichs ve Brauchitsch hakkında dava açmasıyla kesinlik kazandı. Buna rağmen Başbakan Kohl, Lambsdorff'u görevde tuttu. Ancak 1984 ortalarında Lambsdorff hakkındaki kanıtların bol olduğu ve savcılığın sadece **"kişisel menfaat sağlama"** değil, rüşvet iddiasını da kanıtlayabilecek durumda olduğu konusunda bilgi sızdıktan sonra Kohl, onu istifaya zorladı. Lambsdorff'un ve Friderichs'in aldığı rüşvetlerin karşılığı, Flick şirketinin 2 milyar markllık bir dizi yatırımı vergiden kaçırmasını sağlayan bir dizi kararname olmuştu. Flick, Mercedes'i üreten Daimler Benz'deki bir milyar markttan fazla hissesini ve bazı başka yatırımlarını paraya çevirmiş ve bunları o sırada canlanan Amerikan hisse senetleri piyasasına yatırmak niyetindeydi. En büyük bölümünü Grace şirketine ortaklığın oluşturduğu bu yatırımlar sözümona **"Almanya'ya teknolojik yararlar sağlayacak ve çok sayıda Alman işçisinin istihdamını güvence altına alacaktı."** Ekonomi Bakanlığı'nda konuyla ilgili müsteşarların aleyhte raporlarına rağmen Flick'in yatırımlarının **"özel teşvik gerektiren"** nitelikte olduğuna ilişkin 1976-1979 arası bir dizi kararname yayınlandı. Konudan Flick şirketiyle ilişkileri dolayısıyla yakından haberdar olan Hıristiyan Demokrat liderlerin de ses etmediği bu yolsuzluğa (o zaman daha Yeşiller yoktu) sadece Sosyal Demokrat Parti'nin en sol kanadından tepki geldi. Hatta o zamanki Maliye Bakanı **Hans Matthöfer** gibi Sosyal Demokrat sağ kanat üyeleri de açıkça kararnamelere destekledi. (bunun nedeni konusunda savcılar ayrıntılı bilgi ele geçiremedi.) Başka her konuda ateş püsküren o zamanki muhalefet Hıristiyan Demokrat liderler kararnamelere övgüler dizdi. Oysa geçen yıl uzun süren bürokratik işlemler sonucunda Maliye Bakanlığı, Flick'e vergi bağışıklığı sağlayan kararnameleri iptal etti ve yaklaşık 600 milyon mark verginin faizleriyle birlikte tahsil etti-mesine karar verdi. Persembe günü yapılan ikinci duruşmada savunma avukatları **"Der Spiegel"**i suçladı ve sanıkların ön yargılarla kamuoyunda mahkûm edildiğini öne sürdü.

Graf Otto von Lambsdorff

eski - yeni çizgiler

Yvan Francis Lelouarn (Chaval)

1915'te doğan Chaval, Bordeaux'daki akademiye gitti. Sonra Paris'teki Güzel Sanatlar Akademisine geçti. Karısıyla tanıştı ve okulu terk etti. Resim ve karikatür çalışmaları onu 1946'da üne eriştirdi. Paris Match, Figaro, Le Rire ve Punch'ta çalıştı. 1950'de Carrizey, 1953'te "En İyi Uluslararası Desinatör" ödülünü kazandı. Amerika, Japonya ve Paris'te sergiler açtı. 22 Ocak 1968'de Paris'te öldü.

arşiv konuşuyor

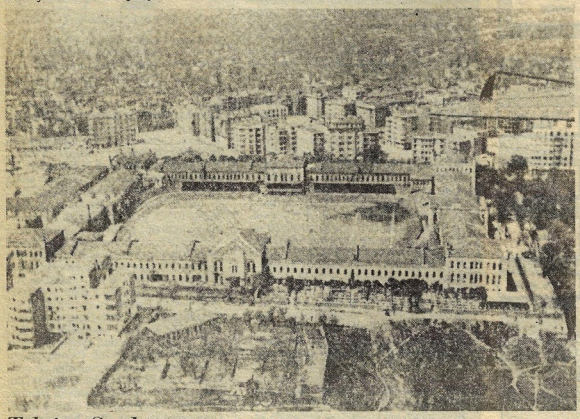

Taksim Stadı

İstanbul'da Taksim'de, bugünkü Taksim Gezisi'nin bulunduğu yerdeki topçu kışlasının avlusunda kurulmuş olan stat, Türkiye'nin ilk stadıydı. "Spor Alemi" dergisi sahibi Çelebizade Said Tevfik Bey (Said Çelebi) topçu kışlasını kiralayarak, avlusunu futbol oynanacak şekilde düzenledi. Daha sonra M. Bork adında bir Maltalı, stadın işletmesini üstüne aldı. 1923 sonbaharından sonra statta lig maçları oynanmaya başlandı. 26 Ekim 1923 günü ilk Türk millî futbol maçı olan Türkiye-Romanya karşılaşması bu statta yapıldı. Stat, 5000 seyirci alabilecek duruma getirildi ve 1922'den 1940'a kadar 18 yıl süreyle kullanıldı. İnönü gezisinin (Taksim Gezisi) açılmasıyla 1940'ta ortadan kaldırıldı. Fotoğraf, 1935 yılının mayıs ayında havadan çekilmiş.

Uyanık Olmak...

Geçende bir yazar arkadaş, *"Solun biraraya gelmesi, birleşmesi, birliği derken sosyalizm unutuldu mu?"* diye soruyordu. Gerçekten de sol sol derken sosyalizm unutulur gibi oldu. Son günlerde en çok konuşulan demokratik sol ve sosyal demokrasidir. Solun ortaya çıkması soldan gelmiyor. Karşıt partiler kendini sağ diye nitelendirince, ister istemez beriki de sol oluveriyor. Türkiye biri sağda, öteki solda partiler kompozisyonu görünümünü sürdürecek bence.

Kimi askerler sosyalizmi istiyorlar mı? 12 Martın öncülerinden olan bir general, Muhsin Batur şöyle söylüyor:

"Bazı sol düşünürlerimiz kendi düşünceleri gerçekleşsin diye silahlı kuvvetlerin müdahalesini isterler. (...) Çünkü solcular Türk halkının oyuna müracaat ettikleri zaman çoğunluk kazanamıyorlar."

Bunun hangi solcular olduğunu açıklamıyor ama, bir zamanlar kitabı elden ele dolaşan bir yazar olduğu anlaşılıyor. Bir gün evini ziyaret ettiğimiz emekli general Batur'un çalışma masası üstünde okunduğu için açık duran kitabı görmüştük.

Mısır'da, Nasır sosyalizminin başarı kazanır gibi olduğu dönemde askerlerle sosyalizm denemesine girmek isteyenler olmuştu. Hatta o yıllarda askerlerle kaynaşarak türlü sosyalizm teorileri ortaya atılmıştı. Güney Amerika'daki örneklere bakarak buna Güney Amerika modeli sosyalizm adını verenler de vardı. İşçi ve köylüyle değil de, askerle...

Emekli general Muhsin Batur'un bir tür savunma niteliği taşıyan kitabında emekliye ayrılan general ve subayların içinde sol eğilimli olanlara da değiniliyor. Ancak ülkeyi kaplayan yaygın bir hareketin içinde yalnızca kendi eylemlerini (tek tabanca örneği) ortaya koyarken ötekileri unutur gibi olmuyor mu? Takma adlarla harekete katılanlar bölümünü biraz kapalı geçmiyor mu?

Her ne ise, demek, bir zamanlar bir de askerle sosyalizmi düşleyenler varmış. Emekli generalin kaleminden bunları okurken bilgilerimiz tazelendi.

Bir ülkede sermayeden yana partiler varsa, elbette emekten yana da partiler olacaktır. Batı demokrasisinin vaz geçilmez kurallarından biri de budur. Son otuz yıldır sağda ve solda partiler demokrasisine bir askeri hareketten sonra giriyoruz. 1960'tan önce (yani 1946 ile 1960 arası) solda bir partinin kurulmasına hiçbir iktidar razı olmazdı. 1946-1950 arası kurulmuş olan sosyalist partileri zamanın iktidarı derhal kapatmıştı. Ancak 27 Mayıs 1960 hareketinden sonradır ki sol partilerin kurulma ortamı doğdu. Ondan sonra da demokrasi ne zaman kesintiye uğrasa ve sonra canlansa tablonun içinde sağdaki partiler gibi, soldaki partiler de görünmüştür. Sağ ve sol görüntüsü demokrasimizin belirgin niteliği olmuştur.

12 Eylül hareketinden sonra yapılan ilk genel seçimlere, olağanüstü koşullar altında, sağ partilerin yanında bir de sol parti girmişti. İstense de, istenmese de bu kural canlılığını koruyor.

Günümüzde öyle anlaşılıyor ki, seçimlere gidildiğinde sağın karşısında bir sol parti olacaktır. Eğer oylar bir partide toplanabilirse solun gücü belli olacaktır. Başka partiler kurarak solun gücünü dağıtmaya kalkışanlar mızıkçılık etmiş olacaklardır. Sosyalistlere gelince, onlar parti olarak solda seçimlere girecek olan örgütle kaynaşmayabilseler dahi ortaklaşa seçime gitmenin tekerine taş koymayacaklardır sanırım. Çünkü bu seçimler sol için aralarında hiç ayrım gözetmeden güç gösterisi olacaktır. Bu güç gösterisidir ki, çağdaş demokrasinin ülkemizde kurulmasına öncülük edecektir. Çağdaş demokrasinin kurulması herkesin işine yarar. Bundan sol kadar, sağda demokrasi isteyenler kuşku duymamalıdır. Yitirilen demokrasi bir kez bulunsun, ondan sonra verilecek siyasal savaşım başka türlü olacaktır.

Söylediğim gibi, son otuz yıldır, demokrasiyi bir yitirip, bir bulmaya karşı alışkanlığımız vardır. Bir kez daha yitirdiğimiz demokrasiyi bulmak için çabalar harcanmalıdır. Bu kez bulunabilirse sivil politikacı bir daha yitirmemek için uyanık olmalıdır.

Anket Defteri

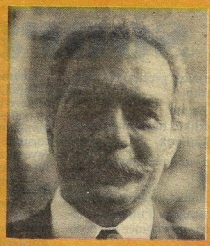

FİKRET HAKAN
AKTÖR

1934 yılında Balıkesir'de doğdu. Muallim Abdullah Gaffar Bey'le Kızılay hemşiresi Fatma Belkıs Hanım'dan olma. Fikret Hakan tiyatroya 1950 yılında başladı. 1955 yılında da sinemaya geçti. İlk önemli filmi 55'te çevirdiği "Beyaz Mendil"dir. Sinema yaşamı boyunca çeşitli ödüller kazanan sanatçı, tiyatro çalışmalarını çeşitli aralıklarla sürdürdü. 1953'te öykülerini içeren **"Tellak Ali"** adlı kitabını yayımladı. **Yazko Edebiyat, Milliyet Sanat** ve **Gösteri** dergilerinde çıkan şiirlerini **"İnce Müzikli Otobüsler"** adlı kitapta topladı. Geçen yıl **"Zorba"** adlı oyunu kendi topluluğuyla sahneledi.

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Eskilerin deyimiyle kıfayetsiz muhteris olmak*

Nerede yaşamak isterdiniz? *Mekânları kişinin mutluluğundan nasıl soyutlarız? Yanında olsun sevdiğim, ister Dakar'da isterse Timbuktu'da.*

Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Karanlık güçlerden aydınlık güçlere geçebilmeyi sağlamak, büyük gerçek bir sevgi gerekli insanlar için.*

Hangi hataları bağışlarsınız? *İlk hataları.*

Edebiyatta en sevdiğiniz kadın kahraman? *Madame Bovary.*

En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Spartaküs, Atatürk, Gandi.*

En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? *Kızılay'ın eski hemşireleri.*

En sevdiğiniz besteci? *Bach.*

Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Söz verme ve uygulama.*

Bir kadında? *Niyetlerinde amaçlarında saydamlık.*

En sevdiğiniz uğraş? *Tiyatrom ve 20 çocuğum.*

Kimin ya da kimlerin yerinde olmayı isterdiniz? *Öyle güzel ki yerim, yazgımı ak kara tüm boyutlarıyla sevinçle kucaklıyorum.*

Başlıca karakter özelliğiniz? *Kızınca dünyayı görmemek illetim.*

Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Dostluğun tanımı bellidir. Paylaş.*

En büyük yanılgınız? *Aptallık derecesinde safım bazı konularda, olur olmaz inanmak yani.*

Mutluluk rüyanız? *Aslına benzeyen bir kadın. Ve bize ait bir tiyatro yeri.*

Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Beni kıskananların yerinde olmak.*

Ne olmak isterdiniz? *İstediğimi oldum. 34 yıldan beri halkımın sevgisiyle iç içeyim. Öleme dek bunu sürdürebileyim, yeter.*

En sevdiğiniz renk? *Bir sevdiğiniz varsa,-uçuk gözlerle bakıyorsa, şimdi bu rengin tanımını kim yapabilecek.*

En sevdiğiniz çiçek? *Bir demet yaban nanesi getirse sevdiğim yerini ne tutar. Güzellikleri insanların özelliklerinden, kişiliklerinden soyutlamaktan vazgeçin. Bazı genellemeler neyi kurtarır?*

En sevdiğiniz kuş? *Ne kadar büyümüş görünsem de çocukluğumun büyülü yaratıklarından kopamıyorum. İşte bir tanesi: Zümrüdüanka kuşu.*

En sevdiğiniz yazar? *Homeros, Saint-Exupéry, Richard Bach.*

En sevdiğiniz şair? *Nazım Usta.*

Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Bir örnek yeterli mi? Vural Arıkan dostum. İşte böyle güçlü insanları da ufalarlar.*

Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahraman? *Golda Meir, Türkân Akyol (Uygar Türk kadınının iyi bir örneği)*

En sevdiğiniz isimler? *İsimler çift doğar. Arzu ile Kamber, Kerem İle Aslı gibi.*

En nefret ettiğiniz şey? *İkiyi de aştı, çok yüzlülük.*

Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler: *Marcus Crassus, Neron, Hitler, Mussolini ile Auschwitz, Dachau ve Treblinka kamplarındaki doktorlar.*

Hayran olduğunuz askeri başarılar? *İstanbul'un Fethi, Kurtuluş Savaşı, Kahraman Vietnamlılar'ın özgürlükleri için...*

Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Hâlâ ulusça tadına varamadığımız Atatürk devrimleri.*

Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Birkaç dilde düşünebilme yeteneği.*

Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Onurla ve çalışırken.*

Şu andaki ruh haliniz? *Şaşkın. Kimi insan salonuna seyirci getiremez, boş koltuklara oynar. Bizde tersine, oyun var, seyirci beğenisi var, salon yok. Gel de bu trajı-komik duruma şaşma.*

Yaşam ilkeniz? *Karayı bile sevmeye çalış. Bir gün hiç belli olmaz, ağarıverir yüzü.*

DERT BABASI
Vural Sözer

Seri İlanlar

GENÇ ELEMANLAR...

Size bir kez daha söylüyorum: Geleceği kuracak olan sizlersiniz. Kuracağınız gelecekte oturacaklar da yine sizlersiniz. Biz, işte geldik gidiyoruz... Aklınızı başınıza devşirin. Benim asabımı bozmayın.

EŞYA ARAYANLAR...

Videolarınızı, televizyonlarınızı, buzdolaplarınızı, antikalarınızı orda burda kaybediyor, sonra da fellik fellik arıyorsunuz.. Malınıza sahip çıkın yahu... Aptal mısınız nesiniz! Iyi valla!

PARA ARAYANLAR...

Sayın Baylar... Onca yaş yaşamış, kazık kadar adamlar olmuşsunuz! Paraya, aramakla değil, çalışmakla sahip olunacağını öğrenemediniz mi daha? Yazıklar olsun... Hadi başka kapıya... hadiiii..

VASITA ARAYANLAR...

Aramayın.. ayıp oluyor. Sizi alıştırmışlar, sıkıyı görünce hemen başkalarından medet umuyorsunuz. Kendinize güvenmeye alışın. Bileğinizin hakkıyla elde edin ne edeceksiniz. Vasıta aramayın. Benden söylemesi.

KİRAYA VERENLER...

Allah sizin iyiliğinizi versin e mi? Ne diyeyim başka?.. Anlaşıldı, Toplu Konut'un konut monut yapacağı yok. Zengin yapacak, fakir oturacak... "Ekonominin mimarı" böyle istiyor. Ama biraz insafli olun be kardeşim. Dünya malı dünyada kalır... Unutmayın.

DERS VERENLER...

En zoru sizin işiniz. Akıllı olana babam da ders verir... Öylesi, alır dersini, bir köşede efendi efendi oturur... Önemli olan, dangalakları adam edebilmek! Kalın kafalı, hayatta hiçbir şeyden ders almamış ki... Ne öğretirsin sen bu adama?.. Zil çalıyor... Sizi tutmayayım. Kolay gelsin hocam.

EKONOMİ KÖŞESİ

Sinek avı yasağı kalktı

Bir süredir uygulanmakta olan yasağın kalkması, piyasayı canlandıracak.

Esnaf: **"Çok şükür... Yasak hiç kalkmayacak sanıyorduk. Artık bol bol sinak avlayacağız"** diyor.

Turfanda sineğin çifti, bin liradan müşteri buluyor.

Yazarkese uygulaması başladı

Tellaklar 2 eylülden başlayarak müşterilerini yazarkeseyle keselemeye başladılar.

Yazarkese, bir tellağın akşama kadar kaç adam keseledığini belleğinde tutuyor.

Önce havlar, sonra ısırır

CURZİO MALAPARTE

Dünyaca ünlü İtalyan yazar Curzio Malaparte (1898-1957), ülkemizde de **"Darbe-i Hükümet Sanatı"**, **"Kaputt"**, **"Kan"** gibi yapıtlarıyla tanınır. Yazarın ölümünden sonra, 1966'da, yarım kalmış bir kitabı yayımlanmıştır. **"Paris'te Bir Yabancının Günlüğü"** (Diario di Uno Straniero a Parigi) adını taşıyan bu kitapta **Malaparte**, 14 yıl süren bir ayrılıktan sonra 2. Dünya Savaşı'nın ardından döndüğü Paris, Fransa ve İsviçre'yle ilgili izlenimlerine, başından geçen ilginç ve gülünç olaylara yer vermiş.

Yazar, 16 yaşında gönüllü yazılıp saflarında çarpıştığı Fransa'ya dönmekten ötürü duyduğu mutluluğu, uçakta yanında oturan ünlü yönetmen **Roberto Rosselini**'ye açtığında şu karşılığı alıyor:

"Sen bir yabancısın. Fransa'da senin yabancı olduğunu bağışlamayacak insanlar var kuşkusuz. 16 yaşında Fransa için savaşmış olsan bile..." "Rosselini'yi çok seviyorum," diyor **Malaparte. "Sinemacı o. Kendini hiçbir yerde yabancı hissetmez. Sinema yabancıların anayurdudur."** Ve ardından İtalya'yla ilgili yargılarını sıralıyor:

"İtalya sefil bir köleler ülkesidir. Gündüz ve gece, polisin, adliye görevlilerinin, muhbirlerin ağır baskısı ve şiddetiyle karşı karşıya olan insanların ülkesi... Başta ister Giolitti olsun, ister Mussolini ya da De Gasperi, devlet, yurttaşını küçümser, adalet onu hiçe sayar, polis devamlı gözdağı verir. İtalyanın bireysel açıdan özgür olması neye yarar? Kendi kendine dilediğini düşünebilir, gerçekte ise hem devletin, hem öteki İtalyanların kölesidir."

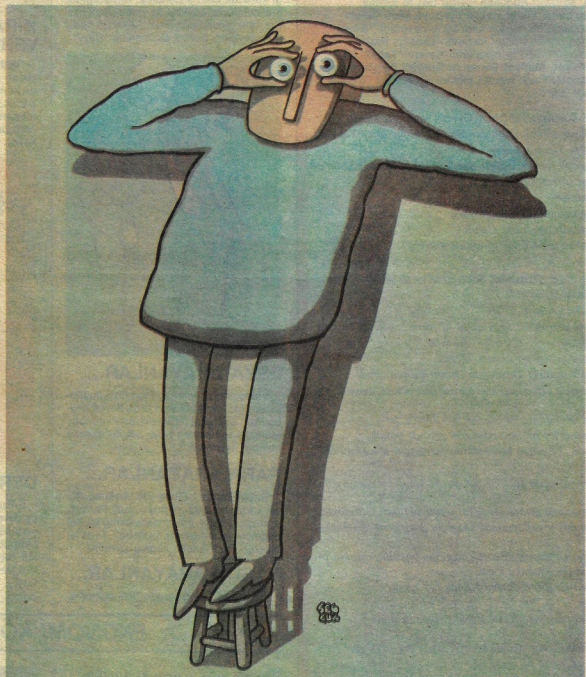

Malaparte'nin kitabının en ilginç bölümlerinden ikisini aşağıda bulacaksınız:

Crans, 31 ocak

İsviçrelilerin garip bir ulus olduklarını söyleyip beni uyarmışlardı da.

Dün akşam, Crans'ın üzerindeki çam ormanında gizli olan küçük Pas de l'Ours (Ayı Adımı) Hanı'na varır varmaz, çevredeki köpekleri çağırdım. Taraçaya çıktım, havlamaya koyuldum. Ve hemen köpekler bana karşılık verdiler; sağdan, soldan, hilal biçimindeki ayın ölgün ışığındaki gecenin içinden... Yeni bir yere geldiğimde hep böyle davranırım. Çevredeki köpeklerle tanışırım, kötü bir şey yapmam. Ama bu sabah, Crans jandarması, geceleri bir daha havlamamamı rica etmeye geldi.

— Siz köpek değilsiniz, bayım.

— Geceleri köpeklerle birlikte havlamayı seviyorum. Kötü bir şey yaptığım yok.

— İsviçre'de böyle şeyler yapılmaz bayım. Kurallar size bunu yasaklamıştır.

— Teşekkür ederim. Bir daha havlamayacağım. Ama İsviçre'de de kalmayacağım. Fransa'ya döneceğim. Orada insan geceleri dilediğince havlayabilir.

— Üzgünüm bayım! Yabancılar İsviçre'den çok hoşlanırlar, ancak ne var ki geceleri havlamazlar. Siz, sanırım, İsviçre'de havlayan ilk yabancısınız.

— Fransa'ya döneceğim, orada yabancılar dilediklerı kadar havlayabilirler.

— Kuşkum yok bayım. Fransa bir hafiflikler ülkesidir, bayım.

— Geceleri havlamak hafiflik değildir.

— Önce havlamakla başlarlar bayım, sonunda da ısırırlar. İsviçreliler ısırılmayı sevmezler.

İsviçre'de kalmayacağım. Yarın yola çıkacağım. Geceleri havlanamayan ülkeleri sevmiyorum. Özgür ülkeleri seviyorum.

Chamonix, 24 mart

Sapinière Oteli'nin sahibi **Bay Cachet** geceleri köpeklere havlamamamı rica etti, çünkü müşterileri uyuyamıyor, korkuyor, benim deli ya da kudurgan olduğumu söylüyorlar. **Bay Cachet** 'bunu söylemek zorunda kaldığı için çok üzgün, ama beni belediyeye şikâyet edebilirler, belediye de **Pasteur**'ün buluşundan yararlanmamı sağlayabilirmiş.

— Bunlar çok acı veren iğnelerdir, diyor **Bay Cachet** bana.

— Ama ben kudurmadım ki, diye karşılık veriyorum.

— Ben sizin kudurmadığınızı biliyorum, ama müşterilerim de uyumak istiyorlar.

— Ya köpek olsaydım, gerçek bir köpek? Yine şikâyet edecekler miydi?

— Hayır, diyor **Bay Cachet** bana, tabii ki hayır. Ama köpek olmadığınızı biliyorlar ve sizin köpek gibi havladığınızı işitmek onları korkutuyor.

— Canım istedikçe geceleri havlamakta özgürüm. Kimseye kötülüğüm dokunmuyor. Müşterilerinize gerçekten köpek olduğumu söyleyin, bu onları rahatlatır.

— Hayır, diyor **Bay Cachet** kafasını sallayarak, hayır!.. Başımıza bir iş açılmasından çekiniyorum.

— Başıma iş miş açılmaz **Bay Cachet.** Birkaç gün havlamam, ama sonra yeni den başlarım. Geceleri köpeklerle birlikte havlamak benim hayattaki tek zevkim.

Bay Cachet, kafasını sallayarak yürüyüp gidiyor.

Ve **Malaparte**, yine Fransız ulusuna duyduğu sevgiyi dile getiriyor:

"Fransız ulusunda, kendilerinin bile farkında olmadıkları bir sevecenlik var. Ancak bir yabancı bunu fark edebilir. Fransız ulusu yabancıları sevmez, ama onlara yardım eder, bağrına basar, iş, huzur ve güvenlik verir, bir **"barınak"** sağlar onlara. Paris Emniyet Müdürlüğü'nde, yabancılar bir vize, bir oturma izni, bir kimlik edinmek için günler boyu kuyruk olurlar. Polis memurları onlara bağırır, görevliler kaba davranır. Zavallı yabancılar kendilerini küçük düşmüş, köpek yerine konmuş hissederler. Bu yabancıların yüzde 80'inin durumu yasal değildir, Fransa'da oturma hakları yoktur. Küçük Fransız memur, hakları olmasa bile onların isteklerini geri çevirmez.

Fransızların bu sevecenliğini, yakınlığını övmek, yüceltmek gerekir. Fransız yabancıları sevmez, çoğu kez de haklıdır. Ama onlara yardım eder.